

Infrastruktura železnice Srbije

Okvir politike raseljavanja

Rehabilitacija i modernizacija železničke pruge

Niš-Dimitrovgrad:

Deonica Sićevo - Dimitrovgrad

Februar 2025.

Sadržaj

1	Uvod	4
2	Ciljevi i načela OPR	4
3	Kratak opis projekta	6
	3.1 Pozadina projekta	6
	3.2 Opis projekta	6
	3.3 Delokrug eksproprijacije zemljišta i raseljavanja	7
4	Preliminarna procena uticaja projekta	9
	4.1 Pregled	9
	4.2 Rezime mogućih uticaja.....	9
	4.3 Osetljivi pojedinci/domaćinstva.....	10
5	Ključni principi eksproprijacije zemljišta, nadoknade i pomoći	10
	5.1 Kvalifikacija i krajnji rok	11
6	Pravni okvir	12
	6.1 Važeća zakonska regulativa Republike Srbije	12
	6.1.1 Ustav Republike Srbije	12
	6.1.2 Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (odnosno Zakon o imovini).....	12
	6.1.3 Zakon o planiranju i izgradnji	12
	6.1.4. Zakon o eksproprijaciji.....	13
	6.1.5. Zakon o posebnim postupcima radi realizacije projekata izgradnje i rekonstrukcije linijskih infrastrukturnih objekata od posebnog značaja za Republiku Srbiju.....	14
	6.1.6 Zakon o socijalnoj zaštiti.....	14
	6.2. Kvalifikacija, evaluacija i pravo.....	15
	6.2.4. Lica koja imaju pravo na nadoknadu	15
	6.3. Primenljivi uslovi EIB-a	16
	6.4. Neusklađenosti između nacionalnog zakonodavstva i EIB-ove politike zaštite životne sredine i društvenih pitanja	17
7.	Prava na nadoknadu	25
8.	Mere kompenzacije i pomoći	27
	8.1. Nadoknada u novcu za pogođeno zemljište i imovinu.....	27
	8.2. Zamenske kuće i / ili stanovi.....	28
	8.3. Nadoknada u novcu za pogođene poslovne objekte	29
	8.4. Mere za pomoć.....	29
9.	Aranžmani za implementaciju	31
10.	Praćenje, procena i izveštavanje	31
11.	Žalbeni mehanizam	34
12.	Prilozi	35

Skraćenice

EIB	Evropska investiciona banka
EU	Evropska unija
NSZ	Nacionalna služba za zapošljavanje
LPP	Lica pogođena projektom
UR	Uslov za realizaciju
APR	Akcionni plan raseljavanja
RS	Republika Srbija
OPR	Okvir politike raseljavanja
IŽS	Infrastruktura železnice Srbije

1 Uvod

Ovaj Okvir politike raseljavanja (u daljem tekstu: OPR) je pripremljen da usmerava bilo koje prinudno raseljavanje do kojeg može doći kao rezultat realizacije rekonstrukcije i modernizacije železničke pruge Niš – Dimitrovgrad: za deonicu Sićevo – Dimitrovgrad.

Ovaj OPR je ažurirana verzija dokumenta pripremljenog 2017. godine, uzimajući u obzir novo nacionalno zakonodavstvo i nove ekološke i socijalne standarde EIB-a. Ovaj dokument sadrži pregled nacionalnog okvira Republike Srbije za eksproprijaciju/raseljavanje, primenjive politike EIB-a i najbolje međunarodne prakse u ovoj oblasti. Krajnji cilj ovog OPR-a je da tokom implementacije ovog projekta, ukoliko je neophodno bilo kakvo prinudno raseljavanje, ono ne dovodi do ozbiljnih ekonomskih ili socijalnih rizika po osobe, porodice ili grupe, da obezbedi ublažavanje svih povezanih rizika i da pruži okvir za nadoknadu za uticaje koji se ne mogu izbeći. Ukoliko bilo koje raseljavanje bude neophodno, biće regulisano po načelima i pravilima predstavljenim u ovom OPR-u.

Okvir politike raseljavanja je pripremljen u skladu sa pravnim sistemom, zakonima i procedurama RS, u skladu sa standardom 6 EIB-a i najboljom međunarodnom praksom. Okvir politike raseljavanja takođe pruža obaveznu osnovu za razvoj akcionih planova raseljavanja (APR), koji će se razvijati prema potrebi.

2 Ciljevi i načela OPR

Od IŽS, kao izvršioca projekta, se očekuje da projekat sprovede u skladu sa nacionalnim uslovima, kao i uslovima zajmodavaca, naročito:

- Važeće zakonodavstvo Republike Srbije,
- Standardi za zaštitu živote sredine i socijalna pitanja EIB¹, naročito Standard 6 (Prinudno raseljavanje)

Svi ovi uslovi su detaljnije opisani u [Poglavlju 5](#) (*Ključna načela eksproprijacije zemljišta, nadoknade i asistencije*).

Tokom realizacije Projekta, potreba za eksproprijacijom i prinudnim raseljavanjem će se pojaviti kao rezultat građevinskih radova i drugih radova predviđenim Projektom. Ovaj dokument pruža osnovna i obavezujuća načela koja se primenjuju. Načela koja usmeravaju bilo koju sadašnju ili buduću eksproprijaciju zemljišta za Projekat, a koja su dogovorena od strane IŽS kao izvršioca projekta, su sledeća:

- Ukoliko je moguće, svako raseljavanje bi trebalo biti izbegnuto istraživanjem održivih alternativa tokom faze projektovanja Projekta. Ukoliko to nije moguće usled činjenice da se projekat i prateći radovi izvode na postojećoj trasi, svi negativni efekti treba da budu svedeni na neizbežan minimum;
- Kada se pojave neizbežni štetni efekti i društveni uticaj, sav gubitak imovine biće nadoknađen po troškovima zamene i sredstva za život lica pogođenih projektom će biti vraćena barem na nivo pre sprovođenja projekta;
- Licima pogođenim projektom će biti pružena pomoć u svim fazama Projekta u njihovim naporima u obnavljanju sredstava za život i životnog standarda u realnom iznosu do nivoa pre sprovođenja Projekta i raseljavanja;
- Svim raseljavanjima se mora upravljati u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, standardom 6 standarda za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja EIB, prihvaćenim najboljim međunarodnim praksama i primenjivim načelima ovog dokumenta;
- Obezbeđena je posebna podrška i briga u procesu raseljavanja tokom kompletnog sprovođenja Projekta u okviru ovog OPR za ugrožene grupe prema njihovoj specifičnoj ugroženosti;
- Tokom sprovođenja Projekta i ciklusa raseljavanja, zainteresovanim stranama će biti pružene jasne informacije o pravima i procedurama za podnošenje žalbi. Sve žalbe će biti uzete u obzir tokom sprovođenja Projekta i aktivnosti vezanih za raseljavanje;
- Sve aktivnosti vezane za raseljavanje treba da budu koncipirane kao održivi projekti koji obezbeđuju dovoljno investicionih resursa kako bi se ispunila načela i ciljevi raseljavanja koji definisani ovim OPR-om;

¹ Dostupno na <https://www.eib.org/en/publications/eib-environmental-and-social-standards>

- Glavni cilj OPR-a je da definiše sveobuhvatna načela, procedure, radnje, organizacione strukture i uslove u pogledu kapaciteta, ukoliko to bude neophodno, i njegov uticaj koji se može pripisati sprovođenju Projekta. On pruža okvir za APR u okviru Projekta. Specifični ciljevi OPR-a treba da obezbede smernice za klasifikaciju zakonskih rešenja u svim slučajevima prinudnog raseljavanja, preseljenja i gubitka imovine, uključujući pravne i administrativne procedure i nadoknadu plaćenu za gubitak imovine; uporedi ih sa politikom raseljavanja EIB-a i najboljim međunarodnim praksama; obezbedi način da se premoste jazovi;
- identifikovanje zainteresovanih strana i načina njihovog angažovanja u toku implementacije Projekta;
- predstavljanje kriterijuma kvalifikovanosti lica pogođenih projektom i matrice prava na nadoknadu prema vrsti izgubljene imovine;
- definisanje procesa indentifikacije i procene ugrožene imovine i vrednosti naknade za nadoknadu gubitka imovine;
- pružanje brze i efikasne nadoknade po punoj ceni zamene za gubitak imovine ili pristup imovini;
- opisivanje mera ublažavanja u okviru ovog OPR-a, uključujući procedure u cilju minimalizovanja uticaja na lica pogođena projektom tokom sprovođenja Projekta, uključujući specifične mere ublažavanja predviđene za ugrožene grupe i žene;
- definisanje prava na žalbe i prigovore, procesa, tela i procedura dostupnih licima pogođenim projektom tokom celog toka sprovođenja Projekta, uključujući izveštavanje o povratnim informacijama;
- opisivanje i pružanje uputstava za pripremu APR-a i procedure odobravanja, budućih APR i procesa njihovog sprovođenja;
- definisanje potrebe i obima praćenja i evaluacije procesa raseljavanja, uključujući eksterno praćenje i evaluaciju.
- Po potrebi, APR će biti izrađen u skladu sa uslovima ovog OPR-a. Izrada APR će uključivati socio-ekonomsko istraživanje i popis stanovništva koji će indentifikovati i formalne i neformalne korisnike zemljišta/imovine, kao i ugrožena lica/domaćinstva.
- Svim ugroženim licima pogođenim otkupom zemljišta biće pružena pomoć na osnovu njihovih specifičnih potreba, o čemu će se sa njima razgovarati tokom rasprave o eksproprijaciji;
- Biće preduzete sve raspoložive mere za identifikaciju vlasnika i korisnika pogođenog zemljišta i kontaktiranje sa njima, a samo u izuzetnim slučajevima kada takve mere nisu dale rezultate, biće im dodeljeni privremeni zastupnici u postupku eksproprijacije.

Kvalifikacija i krajnji datum

Kvalifikacija i krajnji datum će biti određeni na sledeći način:

- Kvalifikacija lica/pravnih lica sa formalnim zakonskim pravima ili pravima koja su priznata pred nacionalnim zakonodavstvom biće definisana pravnim instrumentima (upis u odgovarajuće registre, rešenja ostavinskih postupaka, zaključeni ugovori i slično).
- Kvalifikacija lica bez zakonskih prava ili potraživanja na objektima koje zauzimaju (korisnici objekata bez pravnog osnova) i lica pogođena relokacijom preduzeća biće određena na osnovu njihovog prisustva u oblasti zahvaćenom Projektom, u vreme popisa stanovništva i socio-ekonomskog istraživanja koje će biti i krajnji datum.
- Kvalifikacija lica bez zakonskih prava ili polaganja prava na zemljište koje zauzimaju (neformalni korisnici pogođenog zemljišta) će se utvrditi na osnovu njihovog prisustva na području zahvaćenom Projektom, u vreme popisa i socio-ekonomske ankete koja će biti i krajnji datum. Krajnji datum će biti zvanično objavljen putem lokalnih medija i putem ličnih obaveštenja tokom popisa/ankete.
- Nadoknada za svu ugroženu imovinu biće obezbeđena po punom trošku zamene, bez obzira da li je registrovana zvanično ili ne.
- U slučaju fizičkog raseljavanja, kad god je to izvodljivo, promoter projekta će svim licima pogođenim projektom ponuditi informisani izbor ili kompenzaciju u naturi (zemljište za zemljište; kuća za kuću; prodavnica za prodavnicu) ili novčanu nadoknadu po punoj ceni zamene. Promoter projekta će poštovati izbor naveden od strane lica pogođenih projektom.
- Sva nadoknada i pomoć biće podjednako obezbeđeni muškarcima i ženama;
- Uspostavljen je žalbeni mehanizam kroz koji svi pogođena lica mogu da podnesu svoje žalbe i prigovore u vezi sa nadoknadom i raseljavanjem i očekuju pravovremeni odgovor;
- Praćenje svih aktivnosti nadoknade, raseljavanja i obnavljanja sredstava za život će se sprovesti redovno i EIB će biti izveštavan.

3 Kratak opis projekta

3.1 Pozadina projekta

Postojeća železnička pruga koja povezuje Niš sa bugarskom granicom je ukupne dužine 104km, dok je deonica između Niša i Dimitrovgrada duga oko 97km. Deonica od Sićevo (Prosek) do stanice Dimitrovgrad duga je oko 82km.

Železnička pruga Niš-Dimitrovgrad je deo Xc ogranka osnovne mreže Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu (SEETO) - Koridora X panevropskog koridora koji prolazi kroz Srbiju. Ogranak Xc povezuje grad Niš sa Dimitrovgradom i bugarskom granicom.

Železnička pruga između Niša i Dimitrovgrada je, takođe, deo koridora koji povezuje Centralnu Evropu sa Bugarskom i Turskom preko Hrvatske i Srbije. Smatra se alternativom koridoru osnovne mreže Rajna-Dunav Transevropske transportne mreže (TEN-T). TEN-T je inicijativa za razvoj nove mreže puteva, železničkih pruga, unutrašnjih plovnih puteva i aerodroma širom Evrope.

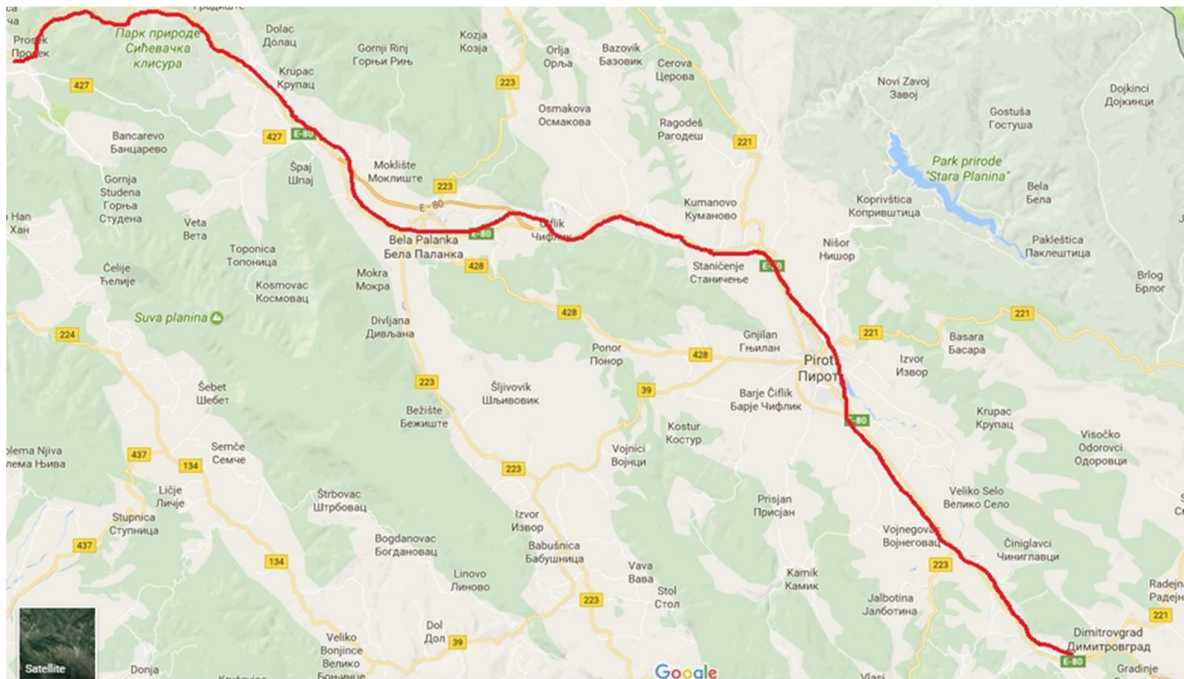
Nadalje, pruga je deo koridora Orijent/Istočni Mediteran koji povezuje Salzburg u Austriji sa Solunom u Grčkoj. Približno 872km koridora nalazi se u Srbiji, što čini oko 23% ukupne železničke mreže u zemlji.

Pruga Niš-Dimitrovgrad je jedina deonica koridora X koja nije elektrifikovana. Izostanak elektrifikacije i ograničenja težine kategorije D3 su glavni uzroci uskih grla na ovoj deonici. Zastareli signalno-sigurnosni sistem šina pušten je u rad pre više od 50 godina i zahteva zamenu, jer ograničava brzinu putovanja na 30 do 50 kilometara na sat.

3.2 Opis projekta

Projekat modernizacije pruge Niš-Dimitrovgrad, u daljem tekstu "Projekat", sastoji se od rekonstrukcije i modernizacije postojeće jednokolosečne deonice pruge Sićevo (Prosek) – Dimitrovgrad, uključujući rehabilitaciju i modernizaciju infrastrukture, elektrifikaciju i modernizaciju signalizacije/telekomunikacija i izgradnju jednokolosečne obilaznice (uključujući sve podsisteme) na severu grada Niša. Konkretno, projekat obuhvata sledeće komponente:

1. **Komponenta 1:** Deonica Sićevo (Prosek) – Dimitrovgrad (dužine približno 82,5 km), rekonstrukcija i modernizacija (građevinski radovi i kolosek, preparativni radovi za elektrifikaciju, signalizaciju i telekomunikacije). Ova komponenta je izmenjena tako da uključuje radove elektrifikacije za ovu deonicu zajedno sa građevinskim radovima kako bi se smanjio broj povezanih ugovora.
2. **Komponenta 2:** Severna obilaznica oko grada Niša, izgradnja nove jednokolosečne elektrificirane pruge i rekonstrukcija koloseka i elektrifikacija postojećih pružnih deonica. Ova komponenta je izmenjena tako da uključuje radove na elektrifikaciji za ovu deonicu zajedno sa građevinskim radovima kako bi se smanjio broj interfejsa.
3. **Komponenta 3:** Modernizacija signalno-telekomunikacionih sistema za ceo Projekat (uključujući implementaciju ETCS-2 i GSM-R).
4. **Komponenta 4:** Podrška Jedinici za sprovođenje Projekta (u daljem tekstu PIU) u vidu tehničke pomoći i nadzora radova.

Slika 1 GEOGRAFSKI PRIKAZ DELOKRUGA PROJEKTA

Evropska investiciona banka obezbeđuje finansiranje za Republiku Srbiju (RS) u korist Infrastrukture železnice Srbije (IŽS).

Projekat će se finansirati iz kredita EIB-a, WBIIF grantova i budžeta RS.

3.3 Delokrug eksproprijacije zemljišta i raseljavanja

Delokrug ovog dokumenta je ograničen na Komponentu 1: od deonice Sićevo (Prosek) km 14+239,17 do ulaza u stanicu Dimitrovgrad na km 96+700 i radove obuhvaćene Komponentom 3 koji se odnose na deonicu Sićevo (Prosek) – Dimitrovgrad – **Komponenta 1** (deonica Sićevo (Prosek) km 14+239,17 do ulaska u stanicu Dimitrovgrad na km 96+700"): rekonstrukcija i modernizacija inženjersko-građevinskih objekata i pruge, izgradnja kontaktne mreže i električnih instalacija i preparni radovi za Komponentu 3 (signalizacija i telekomunikacije).

Ova komponenta je izmenjena tako da uključuje radove na elektrifikaciji za ovu deonicu zajedno sa građevinskim radovima kako bi se smanjio broj povezanih ugovora.

Na postojećoj deonici Sićevo – Dimitrovgrad, radovi će se najvećim delom zadržavati u okviru postojećeg prava službenosti prolaza (železničko zemljište), osim u zonama predviđenim za izgradnju novih elektrovučnih podstanica (EVP) Bela Palanka i Sukovo i u zonama objekata zahvaćenih proširenjem koloseka u Ostrovici (u okviru grada Niša) i opštini Bela Palanka, gde neće biti potrebe za raseljavanjem, ali bi mogla biti neophodna eksproprijacija određenog zemljišta u privatnom vlasništvu.

Jedino domaćinstvo koje je potrebno preseliti se nalazi u Pirotu. Zgrada pripada IŽS i jedan od članova domaćinstva je zaposleni IŽS. Ovaj slučaj je detaljnije opisan u Odeljku 9 u nastavku.

Neće biti potrebe za raseljavanjem u stanicama Ostrovica i Bela Palanka.

Eksproprijacija određenog zemljišta u privatnom vlasništvu će možda biti neophodna.

Napominjemo da, prema IŽS analizi područja Projekta, na teritoriji obuhvaćenoj projektom nema objekata u privatnom vlasništvu, već samo zemljišnih parcela u privatnom vlasništvu (u ovoj fazi, prema trenutnim procenama i dostupnim informacijama, postoji 16 objekata za rušenje i još 8 objekata za koje će biti predložena druga i odgovarajuća tehnička rešenja (kao što su ograde i barijere, zidovi i slično).

Ukupna površina zemljišta za eksproprijaciju sa tačnim brojem zahvaćenih parcela (za koji se očekuje da će biti manji) biće određena nakon što se uradi projektno rešenje (konkretno projekat eksproprijacije zemljišta).

Treutno stanje (vreme pisanja ovog dokumenta)

Izvođač je izvršio detaljnu analizu uslova eksproprijacije za prve tri pod-deonice na osnovu zone koja je potrebna za aktivnosti na izgradnji.

Pod-deonice su podeljene na sledeći način:

1. Pod-deonica 1 od Staničenja do Pirota, od km 64+152 do km 71+600
2. Pod-deonica 2 od Pirota do Sukova, km 73+300 – km 85+650
3. Pod-deonica br. 3: stanica Pirot km 71+600 – km 73+300, L=1,7km, stanica Sukovo km 85+650 – km 86+550, L=0,9km, otvorena pruga Sukovo – Dimitrovgrad km 86
4. Pod-deonica br.4: Dolac – Crvena Reka, stanica Crvena Reka, Crvena Reka – Bela Palanka, stanica Bela Palanka, Bela Palanka – Čiflik, stanica Čiflik, Čiflik – Staničenje i stanica – biće ažurirano kada detaljni projekat bude završen od strane Izvođača
5. Pod-deonica br.5: Prosek – Sićevo, stanica Sićevo, Sićevo – Ostrovica, stanica Ostrovica, Ostrovica – Dolac i stanica Dolac – biće ažurirano kada detaljni projekat bude završen od strane Izvođača

Rezultati za prve tri deonice su prikazani u tabelama ispod.

Tabela 1: tip vlasništva i ukupna zona ekspropisanih parcela

Vlasništvo	Broj potpuno ekspropisanih parcela	Broj delimično ekspropisanih parcela	Ukupna zona ekspropisanih parcela (m²)
U privatnom vlasništvu	1	29	2519
U javnom vlasništvu	6	30	5048

Tabela 2: tip vlasništva i ukupna zona ekspropisanih parcela po opštini

Opština	Vlasništvo	Broj potpuno ekspropisanih parcela	Broj delimično ekspropisanih parcela	Ukupna zona ekspropisanih parcela (m²)
Pirot	Privatno	1	24	2476
	Javno	5	23	4014
Dimitrovgrad	Privatno	0	5	43
	Javno	1	7	1034
Ukupno:		7	59	7567

4 Preliminarna procena uticaja projekta

4.1 Pregled

U opštem smislu, uticaj projekta povezan sa eksproprijacijom zemljišta i ograničenjima u pogledu korišćenja zemljišta se očekuje u različitim fazama projekta:

- **Pre izgradnje**, određeno zemljište i povezana imovina može biti eksproprijisana u svrhe građevinskih radova na Projektu, dovodeći do fizičkog i ekonomskog raseljavanja. Takva imovina može biti eksproprijisana u okviru zone eksproprijacije koja se utvrđuje na osnovu zaštitnog pružnog pojasa definisanog zakonom, u kojem nisu dozvoljeni objekti ili druga imovina (drveće, poljoprivredne kulture itd.). Širina zaštitnog pružnog pojasa je 8m od ose krajnjih koloseka. U naseljenim zonama, širina zaštitnog pružnog pojasa se može smanjiti na 6m od ose krajnjih koloseka.

Napomena: U okviru zone eksproprijacije, takođe se očekuje da postoje parcele i objekti koji već pripadaju IŽS, ali mogu biti zvanično ili nezvanično korišćeni od strane pojedinaca.

- **Tokom izgradnje**, neko dodatno zemljište je često potrebno za privremene građevinske kampove, zone za odlaganje materijala, skladištenje površinskog sloja zemlje i iskopanog materijala itd.
- **Tokom operativne faze**, u skladu sa Zakonom o železnici, određena upotreba zemljišta će biti ograničena van gorepomenutog zaštitnog pružnog pojasa (u kojem će svo zemljište biti eksproprijisano i postaće vlasništvo IŽS). Zakon o železnici² definiše sledeće pojaseve:
  - Infrastrukturni pojas širine 25m od ose krajnjih koloseka (ovo uključuje zaštitni pružni pojas) – novi objekti mogu biti izgrađeni samo uz ispunjavanje dva uslova:
    - Da je izgradnja takvih objekata predviđena urbanističkim planom relevantne jedinice lokalne samouprave (opština)
    - Da su ispunjeni svi uslovi i odobrenja dati od strane IŽS (zahtev za odobrenje mora biti podnet od strane lica koje namerava da gradi)
  - Protivpožarni pojas (šuma) širine 18m od ose krajnjih koloseka (ovo uključuje zaštitni pružni pojas) – vlasnici zemljišta su dužni da redovno uklanjaju drveće, rastinje i lišće
  - Protivpožarni pojas (poljoprivredno zemljište) širine 13m od ose krajnjih koloseka (ovo uključuje zaštitni pružni pojas) – vlasnici zemljišta su dužni da blagovremeno uklanjaju sazrele poljoprivredne kulture i, ako je potrebno, preduzmu druge protivpožarne mere.

4.2 Rezime mogućih uticaja

U toku izrade ovog OPR nije moguće u potpunosti definisati tačno koji će broj imovne ili lica biti pogođen u bilo kojoj od faza, međutim analize koje su izvršene od strane IŽS i Izvođača potvrđuju zauzimanje zemljišta u privatnom vlasništvu. Ipak, razumno je razmotriti mogućnost da Projekat dovede do sledećih uticaja:

Tabela 1 Rezime mogućih uticaja projekta

Tip mogućeg gubitka / uticaja
Trajni gubitak zemljišta (poljoprivrednog, šumskog, stambenog, komercijalnog ili bilo kojeg drugog) u privatnom vlasništvu.
Trajni gubitak pristupa javnom zemljištu za poljoprivredu
Gubitak jednogodišnjih poljoprivrednih kultura ili biljaka
Gubitak voćaka / loza
Gubitak šumskog drveća
Gubitak bilo kojih poboljšanja sprovedenih na zemljištu (npr. sistem navodnjavanja, bunar)
Trajni gubitak prebivališta (kuće ili stana) u vlasništvu IŽS i fizičko raseljavanje porodica koje u njima žive
Trajni gubitak (ili gubitak pristupa) zvaničnog (registrovanog) ili nezvaničnog nestambenog objekta/prostorija (šupa, garaža, poslovne prostorije, bunar itd.)
Izmeštanje zvaničnih ili nezvaničnih preduzeća i prekid u zaposlenju bilo kojih angažovanih radnika

² Službeni glasnik RS, br. 41/2018

Obaveza da se zahteva odobrenje od strane IŽS u procesu pribavljanja građevinske dozvole za izgradnju novih objekata na zemljištu u privatnom vlasništvu, u okviru infrastrukturnog pojasa.
Gubitak prihoda ili sredstava za život povezan sa bilo kojim od gorepomenutih gubitaka (ekonomsko raseljavanje)
Nesrazmerni/teži uticaj, kao rezultat osetljivosti
Trajni gubitak objekata u vlasništvu opštine – napomena: pogođene opštine imaju pravo na kompenzaciju za svoje zemljište ili imovinu (u vlasništvu opštine) koja je pogođena, kao što je registrovano u Katastru, međutim samo u slučaju da su pribavile imovinu putem finansijske transakcije (kupile su istu) i imaju dokaz koji potkrepljuje zahtev.
Trajni gubitak infrastrukture zajednice

Odgovarajuća prava za lica pogođena svim navedenim uticajima su prikazana u Matrici prava (u [Poglavlju 7](#)).

4.3 Osetljivi pojedinci/domaćinstva

Neki pojedinci ili grupe se smatraju osetljivijim od drugih i, ako su pogođeni Projektom, biće potrebno sprovođenje posebnih mera za obnovu sredstava za život i/ili mera pomoći. Takve grupe mogu uključivati:

- Lica koja nezvanično stanuju u objektima pogođenim Projektom, bez druge imovine ili mesta prebivališta
- Nezvanični korisnici pogođenog zemljišta koji nemaju sopstvene izvore prihoda ili imovinu, lica koja zavise od pogođenog zemljišta u pogledu prihoda/sredstava za život i samo to zemljište poseduju ili koriste.
- Starija jednočlana domaćinstva, jednoroditeljska domaćinstva, višečlana domaćinstva itd. Koja moraju biti fizički preseljena
- Lica koja će biti pogođena fizičkim i/ili ekonomskim raseljavanjem, čiji je socio-ekonomski status nizak, na primer korisnici socijalne pomoći.
- Nepismena lica koja mogu imati poteškoće u proceni informacija o Projektu i eksproprijaciji zemljišta ili razumevanju ugovora i druge važne dokumentacije itd.
- Bilo koje domaćinstvo/zajednica/naselje koja iz različitih razloga mogu imati smanjen pristup fizičkom, ekonomskom, socijalnom, prirodnom, ljudskom kapitalu, uključujući grupe nacionalnih manjina.

Ako IŽS/Nadzorni inženjer identifikuje osetljive pojedince i domaćinstva tokom izvođenja građevinskih radova, IŽS će saradivati sa odgovarajućim institucijama u zavisnosti od situacije, kao što su Centri za socijalni rad i Zdravstveni centri, u cilju osiguravanja adekvatne pomoći osetljivim pojedincima.

IŽS će biti odgovorna za diseminaciju informacija o žalbenom mehanizmu i na terenu i u okviru lokalnih zajednica. Pored toga, Službenici za vezu sa zajednicom će pružati pomoć prilikom implementacije žalbenog mehanizma, osiguravajući da bude dostupan i da je komunikacija o istom efikasna. Međutim, identifikacijom osetljivih pojedinaca i domaćinstava upravlja će IŽS/Nadzorni inženjer, pre početka građevinskih radova.

5 Ključni principi eksproprijacije zemljišta, nadoknade i pomoći

Tokom sprovođenja Projekta, potreba za eksproprijacijom zemljišta i prinudnim raseljavanjem će se javiti kao rezultat građevinskih radova i drugih radova koji su predviđeni Projektom. Ovaj dokument obezbeđuje osnovne i obavezujuće principe koji će biti primenjeni. Principi kojima se vodi bilo koja trenutna ili buduća eksproprijacija zemljišta za potrebe Projekta, dogovoreni od strane IŽS kao ključnog odgovornog subjekta, su sledeći:

- Ako je moguće, svo raseljavanje je trebalo izbeći istraživanjem održivih alternativa u toku faze izrade Projekta. Ako to nije moguće, usled činjenice da se projekat i povezani radovi sprovedu na postojećoj trasi, svi štetni efekti treba da budu svedeni na neizbežni minimum;
- Kada se neizbežni štetni efekti i socijalni uticaj pojave, sav gubitak imovine će biti nadoknađen prema troškovima zamene, a sredstva za život lica pogođenih projektom obnovljena u najmanju ruku do nivoa pre sprovođenja Projekta;

- Licima pogođenim projektom će biti pružena pomoć u svim fazama Projekta pri njihovom naporu u obnovi sredstava za život i životnih standarda u stvarnom smislu, do nivoa pre sprovođenja Projekta i raseljavanja;
- Svim aktivnostima raseljavanja treba da se upravlja u skladu sa nacionalnim zakonima, EIB standardnom 6 za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja, prihvaćenim međunarodnim najboljim praksama i primenljivim principima ovog dokumenta;
- Posebna pomoć i pažnja u procesu raseljavanja i tokom celokupnog sprovođenja Projekta u okviru ovog OPR je obezbeđena pogođenim osetljivim grupama prema njihovoj specifičnoj osetljivosti;
- Tokom sprovođenja Projekta i ciklusa raseljavanja, zainteresovanim stranama će biti pružene jasne informacije o pravima i procedurama za podnošenja žalbi. Sve žalbe će biti uzete u obzir tokom sprovođenja Projekta i aktivnosti vezanih za raseljavanje;
- Sve aktivnosti vezane za raseljavanje treba koncipirati kao održive projekte koji obezbeđuju dovoljno investicionih resursa kako bi se ispunili principi i ciljevi raseljavanja definisani ovim OPR.

Glavni cilj OPR je definisanje sveobuhvatnih principa, procedura, mera, organizacionih struktura i uslova u pogledu kapaciteta tokom raseljavanja, ako isti budu potrebni, a njegov uticaj se može pripisati sprovođenju Projekta. Obezbeđuje okvir za APR u okviru Projekta. Posebni ciljevi OPR se odnose na obezbeđivanje smernica za:

- Klasifikovanje pravnih rešenja u svim slučajevima prinudnog raseljavanja, izmeštanja i gubitka imovine, uključujući pravne i administrativne procedure i isplaćene nadoknade za gubitak imovine; upoređivanje istih sa politikama raseljavanja EIB i međunarodnim najboljim praksama; i obezbeđivanje načina da se premoste jazovi;
- Identifikovanje zainteresovanih strana i načina za njihovo angažovanje u toku sprovođenja Projekta;
- Prezentovanje kvalifikacionih kriterijuma za Lica pogođena projektom i matrica prava na nadoknadu prema tipu gubitka imovine;
- Definisanje procesa identifikacije i ocene pogođene imovine i vrednosti nadoknade za gubitak imovine;
- Obezbeđivanje blagovremene i efikasne nadoknade po punoj ceni zamene za gubitak imovine ili pristupa imovini;
- Opisivanje mera za ublažavanje u okviru ovog OPR, uključujući i procedure sa ciljem smanjivanja uticaja na Lica pogođena projektom, u toku sprovođenja Projekta, uključujući posebne mere ublažavanja obezbeđene za osetljive grupe i žene;
- Definisanje prava na žalbe i prigovore, procesa, tela i procedura dostupnih Licima pogođenim projektom, tokom celokupnog toka sprovođenja Projekta, uključujući izveštavanje o povratnim informacijama;
- Opisivanje i obezbeđivanje uputstava za pripremu APR i procedure odobrenja, okvira za buduće APR i procesa njihovog sprovođenja;
- Definisanje potrebe za praćenjem i obima praćenja i ocene procesa raseljavanja, uključujući eksterno praćenje i ocenu;
- Ako je potrebno, APR će biti izrađen u skladu sa uslovima iz ovog OPR. Izrada APR uključuje socio-ekonomsku anketu i popis kojim će se identifikovati i zvanični i nezvanični korisnici zemljišta/imovine, kao i osetljive pojedince/domaćinstva.
- Bilo kojim osetljivim licima pogođenim eksproprijacijom zemljišta biće pružena pomoć na osnovu njihovih specifičnih potreba, razmotrenih sa njima tokom rasprava o eksproprijaciji;
- Sve dostupne mere za **identifikaciju vlasnika i korisnika** pogođenog zemljišta i za kontaktiranje sa istima će biti preduzete, a samo u posebnim slučajevima kada takve mere nisu donele rezultate, za njih će biti imenovani privremeni predstavnici u procesu eksproprijacije.

5.1 Kvalifikacija i krajnji rok

1. **Kvalifikacija i krajnji rok** će biti utvrđeni na sledeći način:
  - Kvalifikacija lica/privrednih subjekata sa zvaničnim zakonskim pravima ili pravima koja se mogu priznati u okviru nacionalnog zakonodavstva će biti definisana putem pravnih instrumenata (registracija u odgovarajuće registre, rezultati procedura nasleđivanja, zaključeni ugovori i slično).
  - Kvalifikacija lica koja nemaju zakonska prava ili potraživanja prema objektima koje zauzimaju (korisnici objekata koji nemaju pravnu osnovu) i lica pogođenih izmeštanjem preduzeća će biti utvrđena na osnovu njihove prisutnosti u Zoni pogođenoj projektom, u vreme popisa i socio-ekonomske ankete što će biti krajnji rok.
  - Kvalifikacija lica koja nemaju zakonska prava ili potraživanja prema objektima koje zauzimaju (nezvanični korisnici pogođenog zemljišta), će biti utvrđena na osnovu njihove prisutnosti u Zoni

pogođenoj projektom, u vreme popisa i socio-ekonomske ankete što će biti krajnji rok. Krajnji rok će zvanično biti najavljen putem lokalnih medija i putem ličnih obaveštenja u toku sprovođenja popisa/anketa.

- Nadoknada za bilo koju pogođenu imovinu će biti obezbeđena po punoj ceni zamene, bez obzira na to da li je zvanično registrovana ili ne.
- 2. **U slučaju fizičkog raseljavanja**, kada god je izvodljivo, promoter će ponuditi svim Licima pogođenim projektom mogućnost informisanog izbora ili nadoknade u naturi (zemljište-za-zemljište; kuća-za-kuću; poslovni objekat-za-poslovni objekat) ili novčane nadoknade po punoj ceni zamene. Promoter će poštovati izbor naveden od strane Lica pogođenih projektom.
- 3. Sva nadoknada i pomoć će biti obezbeđena **u jednakoj meri za muškarce i žene**;
- 4. Implementiran je **Žalbeni mehanizam** putem kojeg će sva pogođena lica moći da podnesu svoje prigovore i žalbe u vezi sa nadoknadom i raseljavanjem i da očekuju blagovremeni odgovor;
- 5. **Praćenje** svih nadoknada, raseljavanja i aktivnosti vezanih za obnovu sredstava za život će se redovno sprovoditi i o istom izveštavati EIB.

6 Pravni okvir

6.1 Važeća zakonska regulativa Republike Srbije

6.1.1 Ustav Republike Srbije

Ustav Republike Srbije usvojen je konstitutivnim referendumom održanim 28-29. oktobra 2006. godine i zvanično je proglašen od strane Narodne skupštine Republike Srbije 8. novembra 2006. godine. Ustavom Republike Srbije propisani su vladavina prava i socijalne pravde, načela društvene demokratije, ljudskih i manjinskih prava i sloboda, i pripadnost evropskim principima i vrednostima.

Članom 58. propisano je da se jemči mirno uživanje svojine i drugih imovinskih prava stečenih na osnovu zakona. Navodi se da pravo svojine može biti oduzeto ili ograničeno samo u javnom interesu utvrđenom na osnovu zakona, uz naknadu koja ne može biti niža od tržišne. Važno je napomenuti da Ustav RS zabranjuje isplatu naknade koja je manja od "tržišne vrednosti", ali dozvoljava isplatu iste iznad utvrđene tržišne vrednosti što je od značaja za premošćivanje jaza između srpskih zakona i EIB-ovih politika raseljavanja, kako je prikazano u daljem tekstu ovog dokumenta. Odredbe Ustava takođe ne diferenciraju imovinu (objekti i sl.) izgrađenu bez građevinske dozvole, što je bila uobičajena praksa u proteklih 30 godina u RS. Ustavom je dalje propisano da će sva ljudska prava (uključujući pravo na imovinu) i manjinska prava zagarantovana Ustavom biti direktno ostvarena.

6.1.2 Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (odnosno Zakon o imovini)

Zakonom o osnovama svojinskopravnih odnosa („Službeni list SFRJ“ br. 6/80, 36/90, „Službeni list SRJ“, br. 29/96 i „Službeni glasnik RS“ br. 115/2005) propisane su fundamentalne odredbe o svojinskopravnim odnosima, uključujući pravo svojine, predmet prava svojine, susvojine i suvlasništva, sticanje prava svojine, pravo svojine nad plodovima koji proizilaze iz predmeta svojine, pravo državnine, državina stečena održajem, svojinskopravni odnosi koji proizilaze iz situacija kada su objekti izgrađeni na zemljištu koje je u posedu drugog lica, zaštita prava svojine, zaštita državnine, prestanak prava svojine i sl.

6.1.3 Zakon o planiranju i izgradnji

Zakonom o planiranju i izgradnji („Službeni glasnik RS“ br. 72/2009, 81/2009 – ispr., 64/2010 – odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – odluka US, 50/2013 – odluka US, 98/2013 – odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 – dr.zakon i 9/2020, 52/2021 i 62/2023) uređuju se: uslovi i način prostornog planiranja i razvoja, razvoj planova opšte i detaljne regulacije, uređenje i korišćenje građevinskog zemljišta i izgradnja objekata, pretežna namena zemljišta kada zemljište ima višestruku namenu, javna namena zemljišta i ostala pitanja od značaja za uređenje prostora, uređivanje i korišćenje građevinskog zemljišta i izgradnje objekata. Zakonom su takođe obuhvaćeni principi "ekološke gradnje" sa naglaskom na planiranje, projektovanje, izgradnju i održavanje objekata u cilju smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte. Propisana je upotreba sertifikovanih ekoloških građevinskih materijala i opreme, efikasno korišćenje resursa, i usvajanje cirkularnih modela upravljanja otpadom. Zakon

promoviše integraciju obnovljivih izvora energije u građevinskim projektima sa ciljem da se unapredi kvalitet života stanovništva, zaštiti životna sredina i unapredi celokupna održivost.

Zakonom su takođe propisane procedure za izdavanje lokacijskih uslova, građevinskih dozvola, obaveštenja o izvođenju radova, upotrebni dozvola, i ispunjavanje uslova za projektovanje, uključujući povezivanje objekta na infrastrukturnu mrežu. Takođe je obuhvaćeno pribavljanje isprava i drugih dokumenata koje izdaju imaooci javnih ovlašćenja, a uslov su za procese izgradnje, kao što je pribavljanje lokacijskih uslova, građevinskih dozvola i upotrebni dozvola iz njihove nadležnosti. Pored toga, zakonom je obuhvaćeno obezbeđenje uslova za povezivanje na infrastrukturnu mrežu i upis prava svojine na izgrađenom objektu, kao i utvrđivanje kućnog broja putem objedinjene procedure.

Dva zakona koja se najdirektnije primenjuju na eksproprijaciju zemljišta koja će biti sprovedena za potrebe Projekta su:

6.1.4. Zakon o eksproprijaciji

Osnovni zakon koji reguliše eksproprijaciju zemljišta i imovine u javnom interesu u Srbiji je Zakon o eksproprijaciji³. Zakon o eksproprijaciji se fokusira na imovinu koja se može eksproprijisati i ograničenja koja se mogu staviti u pogledu prava svojine, a u javnom interesu koji se utvrđuje u skladu sa zakonom.

Javni interes se utvrđuje posebnim zakonom ili odlukom Vlade Republike Srbije. Nakon utvrđivanja javnog interesa, korisnik eksproprijacije (u slučaju ovog projekta, IŽS) podnosi predlog za eksproprijaciju službi uprave nadležne za imovinskopravne poslove u odgovarajućoj opštini (opštinskoj upravi), zajedno sa kompletnom pratećom dokumentacijom, uključujući dokaz da su sredstva potrebna za nadoknadu obezbeđena.

Vlasnike predmetne imovine opštinska uprava pojedinačno poziva na raspravu i obaveštava o podnetom predlogu za eksproprijaciju. Ako je dokumentacija uredna, rešenje o eksproprijaciji (prvi stepen) donosi opštinska uprava. Pogođeni vlasnici mogu podneti žalbu Ministarstvu finansija, koje odlučuje u drugom stepenu, nakon čega rešenje postaje konačno. Ako nema dalje (sudske) žalbe, rešenje o eksproprijaciji takođe postaje pravnosnažno. Međutim, pogođeni vlasnik može izabrati da podnese žalbu nadležnom upravnom sudu, nakon čije odluke rešenje o eksproprijaciji postaje pravnosnažno.

Kada rešenje o eksproprijaciji postane pravnosnažno, opštinska uprava mora da održi još jednu raspravu na kojoj će se raspravljati i utvrditi iznos naknade za svakog pogođenog vlasnika. U slučaju da se u roku od dva meseca od pravnosnažnosti rešenja o eksproprijaciji ne postigne dogovor o visini naknade (uključujući i kada će naknada biti isplaćena i do kada je neophodno iseliti se), predmet se upućuje na odlučivanje sudovima. Korisnik eksproprijacije isplaćuje nadoknadu ili obezbeđuje zamensku nepokretnost, nakon potpisivanja ugovora o nadoknadi ili pravnosnažnosti odluke o nadoknadi.

Neke od relevantnih ključnih karakteristika Zakona o eksproprijaciji su da se taj zakon:

- Fokusira na obezbeđivanje nadoknade za svu pogođenu imovinu, a ne na rešavanje daljih uticaja otkupa zemljišta / ograničenja na korišćenje zemljišta, tj. na fizičko i ekonomsko raseljavanje. Zakon indirektno pokriva fizičko i ekonomsko raseljavanje, ali samo za pogođene pojedince koji imaju formalna zakonska prava ili prava/potraživanja koja su prepoznatljiva prema nacionalnom zakonodavstvu.
- Podstiče postizanje sporazuma o eksproprijaciji i nadoknadi, ali uvek nakon proglašenja javnog interesa, što svako pribavljanje zemljišta čini „nedobrovoljnim“.
- Zahteva obezbeđivanje nadoknade koja se utvrđuje u skladu sa preovlađujućom tržišnom cenom predmetne imovine.
- Predviđa mogućnost uvećavanja novčane naknade za lica čiji su izvori sredstava za život ugroženi pribavljanjem zemljišta. Ugroženost, u tom pogledu, utvrđuje se uzimajući u obzir broj članova domaćinstva, broj članova domaćinstva sposobnih za rad ili koji su zaposleni, zdravstveno stanje članova domaćinstva, mesečna primanja domaćinstva.
- Zakon definiše datum preseka za utvrđivanje vrednosti predmetne imovine, a to je datum obaveštavanja vlasnika da je podnet predlog za eksproprijaciju, što znači da se sva ulaganja u imovinu izvršena nakon ovog datuma neće uzimati u obzir pri određivanju nadoknade (osim ako je ulaganje potrebno za redovno održavanje i korišćenje). U praksi, ovlašćeni procenitelji prave inventar pogođene imovine tokom svoje terenske posete i daju procenu njene vrednosti, što efektivno dovodi do toga da datum preseka bude datum kada licencirani procenitelj izađe na teren.

³ Službeni glasnik RS 53/95, 16/01 – odluka Saveznog ustavnog suda 20/09, 55/13 – odluka Ustavnog suda i 106/16)

- Omogućava vlasnicima čija se imovina i zemljište delimično eksproprišu, da zatraže eksproprijaciju celokupnog preostalog zemljišta i imovine, ukoliko bi delimična eksproprijacija negativno uticala na njihovu ekonomsku situaciju ili bi preostali deo imovine učinila neupotrebljivim tj. teškim za korišćenje. Ovaj zahtev se može podneti i nakon završetka eksproprijacije i do dve godine od završetka građevinskih radova.
- Omogućava da se nadoknada za zemljište i stambene i poslovne objekte obezbedi u naturi (zamena imovine), na zahtev pogođenog vlasnika.
- Omogućava korisniku eksproprijacije da uđe u posed zemljišta/imovine, pod određenim okolnostima (ako je rešenje o eksproprijaciji konačno), čak i ako nadoknada nije isplaćena (npr. vlasnik traži veći iznos nadoknade na sudu).
- Obezbeđuje administrativne i sudske pravne lekove za osporavanje eksproprijacije i iznosa nadoknade za eksproprišanu imovinu.

Načini rešavanja fizičkog i ekonomskog raseljavanja mogu se naći kroz saradnju sa različitim vladinim i nevladinim pružaocima usluga, kao što su centri za socijalni rad u opštinama koji mogu da pruže pomoć ugroženim licima, u skladu sa relevantnim zakonima o socijalnoj zaštiti ili Nacionalna služba za zapošljavanje RS (NSZ), koja pogođenim osobama može pružiti pomoć za zapošljavanje i obuku, u cilju obnove njihovih sredstava za život.

6.1.5. Zakon o posebnim postupcima radi realizacije projekata izgradnje i rekonstrukcije linijskih infrastrukturnih objekata od posebnog značaja za Republiku Srbiju

U 2020. godini donet je poseban zakon kojim se reguliše realizacija linearnih projekata od nacionalnog značaja u Republici Srbiji, a deo ovog zakona se odnosi na otkup zemljišta.

U oblasti pribavljanja zemljišta, zakon ima za cilj da ubrza proces eksproprijacije i omogući njegovo efikasnije sprovođenje, jer skraćuje rokove iz Zakona o eksproprijaciji, kako za pogođena lica, tako i za uključene institucije.

Odredbe ovog zakona koje su najrelevantnije za ovaj Projekat, su:

- Javni interes za eksproprijaciju traje do izdavanja upotrebne dozvole za novoizgrađenu infrastrukturu (ne mora se obnavljati); ako je tokom izgradnje zahvaćeno dodatno zemljište (zemljište koje prvobitno nije bilo u zoni eksproprijacije), pokreće se postupak zaključivanja nagodbe (sporazuma) sa vlasnikom zemljišta, bez pokretanja eksproprijacije;
- Zakonom je propisano da prilikom eksproprijacije građevinskog zemljišta, na kome je izgrađen neformalan objekat (a za koji nije sproveden proces legalizacije), vlasnik objekta (lice u čijem vlasništvu je zemljište) ima pravo na naknadu u visini građevinske vrednosti tog objekta.
- Ako se prebivalište upisanog vlasnika nekretnine ne može utvrditi (a on/ona nema pravnog zastupnika) ili ako je upisani vlasnik preminuo, a ostavinska rasprava nije sprovedena, opštinska uprava ima pravo da imenuje privremenog zastupnika. Protiv rešenja o eksproprijaciji može se izjaviti žalba, ali to ne sprečava izdavanje rešenja o građevinskoj dozvoli i prijavi radova. Treba napomenuti da privremeni zastupnik nema pravo da zaključi sporazum o naknadi u ime vlasnika (ili njegovih naslednika); njihovo pravo da traže kompenzaciju nikada ne zastareva, i oni to mogu učiniti čak i godinama nakon što je eksproprijacija završena.
- Tržišnu vrednost pogođenog zemljišta utvrđuje Poreska uprava na osnovu poslednje registrovane kupoprodajne transakcije za slično zemljište u blizini pogođenog zemljišta.

Zakon dozvoljava Poreskoj upravi da uskladi iznose procene sa drugim iznosima korišćenim za slično zemljište zahvaćeno linearnim projektima u obližnjim opštinama. Nadoknada za objekte i drugu imovinu koja se nalazi na zemljištu određuje se u skladu sa odredbama Zakona o eksproprijaciji.

6.1.6 Zakon o socijalnoj zaštiti

Zakonom o socijalnoj zaštiti Republike Srbije obuhvaćene su odredbe kojima se uređuju organizacija, finansiranje i pružanje usluga socijalne zaštite građanima. Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave obezbeđuju obavljanje delatnosti u oblasti socijalne zaštite iz okvira svojih prava i dužnosti utvrđenih Ustavom i zakonom osnivanjem ustanova ili poveravanjem vršenja tih delatnosti drugim pravnim i fizičkim licima. Zakonom su prvenstveno definisana prava na socijalnu zaštitu, kao što su finansijska pomoć, pomoć u naturi, i različite usluge podrške osetljivim kategorijama populacije. Takođe

su propisane obaveze državne i lokalnih samouprava u pogledu sprovođenja ovih prava, uključujući standarde i kriterijume za pružanje usluga socijalne zaštite. Zakonom su propisani mehanizmi za praćenje i kontrolu kvaliteta usluga kako bi se osigurala njihova efikasnost i usklađenost sa propisima. Pored toga, Zakon naglašava značaj uključenosti korisnika u planiranje i pružanje usluga socijalne zaštite i promovise principe individualizacije i prilagođavanja usluga posebnim potrebama korisnika. Ovaj zakon primenjuju Centri za socijalni rad.

Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srbije zasnovan je na nekoliko ključnih načela koja takođe predstavljaju prava korisnika usluga socijalne zaštite:

- Načelo dostupnosti – usluge socijalne zaštite moraju biti dostupne svim građanima bez diskriminacije.
- Načelo jednakosti – svi korisnici imaju pravo na podjednaku zaštitu i pristup uslugama, bez obzira na njihove lične karakteristike.
- Načelo individualizacije – usluge su prilagođene specifičnim potrebama svakog pojedinca, sa ciljem da se postigne najbolji mogući ishod.
- Načelo poštovanja ljudskih prava i dostojanstva – Prilikom pružanja usluga moraju se poštovati dostojanstvo i fundamentalna prava korisnika.
- Načelo solidarnosti – Promoviše se solidarnost unutar zajednice, pri čemu svi članovi društva pomažu onima kojima je to potrebno.

Zakonom su definisana socijalno ugrožena lica kao lica koja usled nepovoljnih ličnih, ekonomskih, socijalnih ili drugih okolnosti nisu u mogućnosti da ispune svoje osnovne životne potrebe ili da izvršavaju svoja prava bez pomoći društva. Ove okolnosti obuhvataju ali nisu ograničene na:

- Nedostatak prihoda – pojedinci ili porodice bez nedovoljnih finansijskih resursa za život.
- Invaliditet – lica sa fizičkim ili mentalnim poteškoćama kojima su neophodne specijalna pomoć i podrška.
- Starenje – starija lica kojima nedostaje odgovarajuća podrška ili prihod.
- Porodična ili socijalna disfunkcija - pojedinci iz porodica sa poremećenim odnosima ili pojedinci izloženi nasilju.
Gubitak stanovanja – pojedinci bez trajnog mesta stanovanja ili u riziku od gubitka doma.
U skladu sa Zakonom, ovi pojedinci imaju pravo na različite vidove pomoći i podrške u skladu sa zakonom, kako bi se osiguralo da ostvaruju minimalni životni standard i standard socijalne inkluzije.

Prava korisnika socijalne zaštite uključuju i pravo da budu obavešteni o raspoloživim uslugama, pravo žalbe i traženja zaštite u slučaju nezadovoljstva ovim uslugama, pravo na poverljivost i zaštitu informacija, kao i pravo na učešće u donošenju odluka u vezi njihovog socijalnog statusa i podrške.

Pored ovog Zakona, sledeći zakoni su takođe na snazi u Republici Srbiji:

- **Zakon o zdravstvenoj zaštiti** koji obezbeđuje pristup uslugama zdravstvene zaštite i omogućuje zdravstvenu zaštitu svim građanima, sa posebnim fokusom na osetljive grupe.
- **Zakon o socijalnom stanovanju** kojim su u uređena prava na socijalno stanovanje za osetljive grupe, uključujući starija lica, lica sa invaliditetom, i samohrane roditelje, u cilju obezbeđivanja adekvatnog smeštaja. Cilj zakona je da se najosetljivijim kategorijama građana obezbede dostojni uslovi stanovanja, kao i da se unapredi njihov životni standard i doprinese socijalnoj inkluziji.
- **Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom** kojim su propisane mere za profesionalnu rehabilitaciju, zapošljavanje, i uslove rada za lica sa invaliditetom, a u cilju pospešivanja njihove inkluzije na tržištu rada.

6.2. Kvalifikacija, evaluacija i pravo

6.2.4. Lica koja imaju pravo na nadoknadu

Svako lice na koje projekat negativno utiče ima pravo na nadoknadu, obnavljanje sredstava za život i/ili drugu pomoć pri raseljavanju. U skladu sa ovim Okvirom politike raseljavanja, pravo na nadoknadu zbog eksproprijacije imaju sledeća lica:

- Lica pogođena projektom sa formalnim pravom svojine nad zemljištem, koji gube celo ili deo svog zemljišta;

- Lica pogođena projektom sa formalnim pravom svojine nad zemljištem, koja imaju zgrade sa ili bez građevinske dozvole na zemljištu koje će biti predmet eksproprijacije;
- Lica pogođena projektom sa formalnim pravom svojine nad preduzećima koja su pogođena gubitkom celog ili dela zemljišta na kome se preduzeća nalaze;
- Lica pogođena projektom koji su pogođeni gubitkom celog ili dela zemljišta koje se koristi za poljoprivredu;
- Lica pogođena projektom sa formalnim pravom zakupa na privatnom ili javnom zemljištu/zgradi.
- Lica pogođena projektom sa formalnim pravom svojine nad zemljištem koje će biti potrebno tokom izgradnje na privremenoj osnovi;
- Lica pogođena projektom na čiji pristup njihovim zgradama utiče Projekat;
- Lica pogođena projektom bez formalnog prava svojine nad pogođenim zemljištem ili preduzećima, ali njihova sredstva za život direktno zavise od pogođenog zemljišta ili preduzeća (npr. oni koji rade na pogođenom poljoprivrednom zemljištu ili rade u pogođenim preduzećima);
- Lica bez formalnog prava svojine ili korišćenja, ali su uspostavile korišćenje javnog ili privatnog zemljišta ulaganjem u nepokretne objekte, poljoprivredne kulture, šume, drveće, voćke, vinograde, starost poljoprivredne kulture i vreme potrebno za njihovu reprodukciju;
- Lica pogođena projektom bez bilo kakvog formalnog ili prepoznatljivog zakonskog prava na imovinu koju koriste pre krajnjeg datuma;
- Ugrožena lica i grupe koje su pogođene Projektom;
- Lica pogođena projektom čiji se gubici ne mogu utvrditi ili predvideti u ovoj fazi Projekta i
- Sve pogođene društvene ustanove.

6.3. Primenljivi uslovi EIB-a

Uz obavezu da IŽS poštuje uslove nacionalnog zakonodavstva, mora da ispuni i uslove EIB-a, koja će učestvovati u finansiranju Projekta. Kao što je ranije pomenuto, **relevantni uslovi** koje treba ispuniti su EIB standardi zaštite životne sredine i društvenih pitanja, posebno **Standard 6 (Prinudno raseljavanje)**.

Ovaj standard definiše prinudno raseljavanje kao raseljavanje koje nastaje kao direktan rezultat eksproprijacije zemljišta u vezi sa projektom ili ograničenja korišćenja zemljišta. To uključuje: (a) fizičko raseljavanje (tj. fizičko premeštanje, gubitak prebivališta ili gubitak skloništa); i/ili (b) ekonomsko raseljavanje (tj. gubitak imovine ili pristupa imovini koji dovodi do gubitka izvora prihoda ili sredstava za život).

Standard propisuje sledeće ciljeve:

- Izbeći ili, kada je to neizbežno, minimizirati prinudno raseljavanje istraživanjem alternativnih projekata, projektnih rešenja i lokacija (gde je raseljavanje neizbežno, da se razviju i implementiraju odgovarajući akcioni planovi za nadoknadu, raseljavanje i obnavljanje sredstava za život);
- Izbeći prinudna iseljenja;
- Poboljšati sredstva za život i/ili životni standard raseljenih lica, ili ih barem vratiti na nivoe na kojima su bili pre projekta.
- Poboljšati uslove života među raseljenim siromašnim i drugim ugroženim grupama kako bi se ostvarili uslovi barem minimalnog životnog standarda, i
- Ublažiti društvene i ekonomske uticaje neizbežnog prinudnog raseljavanja putem:
  - (i) obezbeđivanja blagovremene nadoknade za gubitak imovine po punoj ceni zamene;
  - (ii) obezbeđivanja da raseljavanje bude koncipirano, planirano i sprovedeno uz odgovarajuće obelodanjivanje informacija onima na koje to utiče, uz njihove konsultacije i učešće uz informisanost;
  - (iii) Omogućavanja pristupa raseljenim licima žalbenim mehanizmima; i

- (iv) Kao razvojnu priliku, omogućavanja raseljenim licima da imaju direktnu korist od projekta, kao što se prirodom projekta može opravdati.

U skladu sa ovim standardom:

Obezbeđivanje nadoknade blagovremeno i pre stupanja u posed stečene imovine je obavezno, osim u određenim slučajevima koji uključuju odsutne vlasnike ili vlasnike koji su preminuli, a iza njihove smrti nije pravosnažno okončan ostavinski postupak ili ostavinski postupak uopšte nije pokrenut, odbijanje ponuda pravične nadoknade ili neodazivanje na poziv ograna uprave na ročište za održavanje usmene rasprave radi izjašnjenja na dostavljenu ponudu o naknadi za eksproprisanu nepokretnost i dugotrajne sudske postupke u vezi sa konkurentskim potraživanjima.

U okviru prava na nadoknadu u obzir se moraju uzeti rodni aspekti i ista moraju biti podjednako dostupna muškarcima i ženama i prilagođena njihovim specifičnim potrebama.

Promoter projekta treba da prati proces eksproprijacije zemljišta, raseljavanja i obnove sredstava za život i da izvrši prilagođavanje (preduzme korektivne radnje) kako bi postigao ciljeve relevantnih politika.

Standard 7: Osetljive grupe, starosedeooci i rodni aspekti – U kontekstu projekata EIB-a, osetljiva ili marginalizovana lica i grupe su:

- lica i grupe koji su obično izloženi različitim rizicima i štetnim uticajima odjednom;
- lica i grupe koji su osetljiviji na te rizike i uticaje, često su bili predmet već postojeće diskriminacije;
- lica i grupe koji imaju slabiji adaptivni kapacitet da se nose sa tim rizicima i oporave od tih uticaja, zbog ograničenog pristupa ili prava na potrebna sredstva i/ili resurse. Kao rezultat toga, oni mogu biti neproporcionalno pogođeni rizicima i uticajima vezanim za projekat.

Opšti cilj ovog standarda je da se reše pitanja nejednakosti, uključujući one koje su zasnovane na rodnom aspektu, i drugim faktorima koji doprinose osetljivosti, marginalizaciji i/ili diskriminaciji u kontekstu projekta EIB-a, i da se olakša ravnopravan pristup efikasnom ublažavanju i/ili kompenzacionim merama kao i pogodnostima projekta.

Pored toga, standard ima za cilj da:

- Omogući da projektom bude predviđeno poštovanje prava i interesa osetljivih, marginalizovanih ili diskriminisanih lica i grupa.
- Podstiče njihovo efektivno učešće u razradi projektnih aktivnosti i mera ublažavanja i/ili kompenzacije, i
- Promoviše rodnu ravnopravnost kao osnovno ljudsko pravo ključno za održivi razvoj, tako što će osigurati da se rodno specifični uticaji, osetljivosti i prepreke reše.

6.4. Neusklađenosti između nacionalnog zakonodavstva i EIB-ove politike zaštite životne sredine i društvenih pitanja

Neusklađenosti između nacionalnog zakonodavstva i politike EIB-a za raseljavanje su detaljnije prikazane u tabeli 1 u nastavku.

Pitanje	Zahtev EIB-a	Nacionalno zakonodavstvo	Mere za otklanjanje jaza
Nadoknada za neformalne objekte	Od Naručilaca (Promoter projekta) zahteva se da ublaže raznolike socijalno-ekonomske uticaje otkupa zemljišta (gubitak stanovanja i/ili izvora prihoda) pružanjem nadoknade i/ili opcija raseljavanja i obnavljanja ili unapređenja izvora prihoda, nezavisno od postojanja formalnih prava na zemljištu/objektima.	Za lica pogođena projektom bez formalnog prava na objekte, ne postoji odredba za isplatu nadoknade. Međutim, u praksi, svi pogođeni objekti se procenjuju i nadoknađuju po punoj zamenskoj ceni.	Svi pogođeni objekti, nezavisno od njihove legalnosti i statusa zemljišta na kojem su (uključujući poljoprivredno zemljište), biće identifikovani tokom izrade Akcionog plana raseljavanja i nadoknađeni po punoj zamenskoj vrednosti.
Neformalni korisnici zemljišta	Naručioci (Promoter projekta) su dužni da unaprede ili, u najmanju ruku, obnove izvore prihoda, sposobnost sticanja prihoda i životne standarde svih raseljenih lica, uključujući one kojima nisu zakonski priznata prava ili potraživanja na zemljištu (prisutna na području zahvaćenom projektom u vreme datuma preseka).	Ne postoje zakonski zahtevi koji obavezuju IŽS da identifikuje i reši pitanje neformalnog korišćenja zemljišta. U praksi, neformalni korisnici zemljišta imaju pravo na učešće u raspravama o eksproprijaciji i time traže pravo na nadoknadu za bilo koji pogođeni usev ili drvo, koje su zasadili ili uzgajali, kao i bilo koja poboljšanja koja su napravili. Kako proces otkupa zemljišta traje dugo a izgradnja se često odgađa, godišnji usevi se beru i stoga ne nadoknađuju.	Pogodnost lica bez zakonskog prava ili potraživanja na zemljištu koje zauzimaju, biće utvrđeno na osnovu njihove prisutnosti u oblasti pogođenoj Projektom, a u vreme poseta terenu od strane ovlašćenih procenitelja pogođenog zemljišta ili rasprave o eksproprijaciji. Projekat treba da nastavi da čini najbolje napore kako bi identifikovao neformalne korisnike zemljišta i nadoknadi im gubitke ili im pomogne, pogotovo ako mogu biti kategorizovani kao ranjivi.

⁷ Službeni glasnik RS 62/06, 65/08 – dr. zakon, 41/09, 112/15, 80/17 i 95/18 – dr. zakon)

Pitanje	/ Zahtev EIB-a	Nacionalno zakonodavstvo	Mere za otklanjanje jaza
		Uopšteno, neformalno korišćenje zemljišta u privatnom vlasništvu, bez znanja vlasnika, je izuzetno retko i ukoliko se takvi slučajevi jave, obično uključuju zemljište u državnom vlasništvu.	
<p>Pomoć (osim naknade) pogođenim osobama</p>	<p>Naručioci (Promoter projekta) treba da unaprede ili, u najmanju ruku, obnove izvore prihoda, sposobnost sticanja prihoda i životne standarde svih raseljenih lica.</p> <p>Od Naručilaca (Promoter projekta) se zahteva da izrade posebne odredbe za pomoć ugroženim ili ranjivim licima i/ili grupama (prisutnim u oblastima pogođenim projektom u vreme datuma preseka) na koje raseljavanje može nepovoljnije uticati od drugih i koja bi mogla biti ograničena u svojoj sposobnosti da potražuju ili iskoriste pomoć pri obnavljanju izvora prihoda i povezane razvojne koristi.</p>	<p>U skladu sa Zakonom o eksproprijaciji, IŽS ima mogućnost da ponudi povećanu nadoknadu pogođenom vlasniku u slučaju ranjivosti, međutim ne postoji čvrsta zakonska obaveza u zakonu da IŽS procenjuje ranjivost takvih osoba i pruža dodatnu pomoć.</p> <p>Tokom rasprava o eksproprijaciji, vlasnici (i zainteresovana treća lica) imaju mogućnost da se izjasne o svim konkretnim okolnostima koje treba uzeti u obzir prilikom eksproprijacije. U praksi, tokom ovih rasprava, pogođenim licima često obaveštavaju predstavnike opštinske uprave ako je zemljište izuzetno važno za njihove izvore prihoda, o tome da li imaju poteškoća da razumeju proces i šta treba da urade (administrativni poslovi koje treba da obave), ako nemaju bankovni račun i potrebna im je pomoć pri otvaranju takvog računa, ako postoje sporovi sa drugim licima u vezi sa zemljištem,</p>	<p>Potreba za pomoći pri raseljavanju, obnavljanje izvora prihoda i aspekti ugroženosti raseljavanja biće uzeti u obzir tokom izrade Akcionog plana raseljavanja (po potrebi).</p> <p>Ukoliko je potrebno, Akcioni plan raseljavanja opisaće mere pomoći koje će biti sprovedene uz finansijsku nadoknadu, gde je primenljivo (pomoć pri fizičkom raseljavanju, obnavljanje izvora prihoda i mere poboljšanja i pomoć pri ugroženosti).</p> <p>Ukoliko je potrebno, Akcioni plan raseljavanja može opisati proces i organizacione dogovore za identifikovanje pojedinaca kojima je pomoć potrebna i sredstva pružanja.</p>

Pitanje	/ Zahtev EIB-a	National legislation	Mere za otklanjanje jaza
		<p>ako imaju poteškoća da prisustvuju raspravama, ako im treba više vremena da se fizički presele, itd. Uopšteno govoreći, pružanje bilo kakve pomoći, osim finansijske naknade, pogođenim pojedincima nije neophodno prema nacionalnom zakonodavstvu, međutim ne postoji prepreka za pružanje takve pomoći i mehanizmi za njihovo pružanje postoje, prema brojnim socijalnim zakonima, npr. Zakon o socijalnoj zaštiti.</p>	
<p>Pomoć zaposelinima u pogođenim preduzećima</p>	<p>U slučaju preduzeća koja se suočavaju sa privremenim troškovima ili zatvaranjem usled raseljavanja povezanog sa projektom, Naručioци (Promoter projekta) moraju pružiti dodatnu ciljanu pomoć i mogućnosti radi, u najmanju ruku, obnavljanja ili, tamo gde je to moguće, unapređenja sposobnosti sticanja prihoda, nivoa proizvodnje i životnih standarda, kako vlasnika preduzeća, tako i zaposlenih koji gube platu ili zaposlenje.</p>	<p>Prema državnom zakonodavstvu, IŽS ima obavezu da isplati nadoknadu pogođenom preduzeću i pokrije sve troškove povezane sa funkcionisanjem preduzeća, kako utvrde ovlašćeni procenitelji. Očekuje se od vlasnika preduzeća da postigne dogovore sa svojim radnicima, koji mogu trpeti neke trenutne prekide u zaposlenju ili trajan gubitak posla, u skladu sa Zakonom o radu. IŽS, kao korisnik eksproprijacije, nema obavezu praćenja ovih dogovora ili pružanja bilo kakve dodatne pomoći pogođenim zaposlenima, čiji je jedini pravac delovanja zahtevanje prava definisanih Zakonom o radu.</p>	<p>Ukoliko je potrebno Akcioni plan raseljavanja će opisati mere za izbegavanje prekida preduzetničkih aktivnosti, koje mogu voditi gubitku neto dohotka ili plate / zaposlenja za zaposlene u preduzeću.</p> <p>Ukoliko preduzeća pretrpe neto gubitak, vlasnicima biće isplaćena nadoknada za takve gubitke, a na osnovu izveštaja ovlašćenih procenitelja. Procenitelji će takođe uključiti u procenu i troškove povezane sa platama zaposlenih tokom perioda tranzicije (perioda kada preduzeće ne radi), ukoliko takav period nastupi i</p>

⁸ Službeni glasnik RS 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – Odluka US, 113/17, i 95/18 – autentično tumačenje

Pitanje	/ Zahtev EIB-a	Nacionalno zakonodavstvo	Mere za otklanjanje jaza
			<p>vlasnici preduzeća biće u mogućnosti da isplate zaposlene.</p> <p>Ukoliko je potrebno, Akcioni plan raseljavanja treba da precizira da će zaposleni pogođenih preduzeća registrovanih tokom popisa/istraživanja imati pravo na pružanje ciljane pomoći u obnavljanju izvora prihoda i/ili mogućnosti zapošljavanja, uključujući one date Projektom.</p>
<p>Amortizacija imovine</p>	<p>Od Naručilaca (promoter Projekta) se zahteva da pruže nadoknadu za gubitak imovine po punoj zamenskoj vrednosti.</p>	<p>U skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, kada procenitelji obračunavaju vrednost pogođenih objekata, oni uključuju amortizaciju u obračun i shodno tome smanjuju predloženi iznos nadoknade.</p>	<p>Vrednost nadoknade neće biti smanjena na račun amortizacije.</p>

Pitanje	/ Zahtev EIB-a	Nacionalno zakonodavstvo	Mere za otklanjanje jaza
<p>Obaveze (i gubici) povezane sa ograničenjima korišćenja zemljišta</p>	<p>Od Naručilaca (promoter Projekta) se zahteva da reši pitanje uticaja otkupa zemljišta povezanog sa projektom, uključujući ograničenja na korišćenju zemljišta.</p> <p>Ograničenja na korišćenje zemljišta odnose se na ograničenja ili zabrane korišćenja poljoprivrednog, stambenog, komercijalnog ili drugog zemljišta koje su direktno uvedene i stupile na snagu kao deo projekta.</p> <p>One mogu uključivati ograničenja na korišćenju zemljišta u okviru zona prava službenosti ili sigurnosnih zona.</p>	<p>Kao rezultat ograničenja korišćenja zemljišta, koja se primenjuju u dve zone definisane duž železničkog koridora tokom faze saobraćanja vozova (infrastrukturni pojas i protivpožarna zona), pojedini vlasnici zemljišta mogu da pretrpe gubitke.</p> <p>Ovo važi u slučajevima kada neko podnese zahtev za dobijanje dozvole za izgradnju novog objekta u okviru infrastrukturnog pojasa, uz ispunjavanje uslova urbanističkog plana, ali mu IŽS uskrati takvu dozvolu (zbog mogućnosti ugrožavanja rada železnice ili samog planiranog objekta). Treba napomenuti da se takvi slučajevi u praksi retko dešavaju i IŽS najčešće izdaje saglasnosti za izgradnju.</p> <p>Troškovi mogu nastati i kada vlasnici zemljišta na kome je potrebno ukloniti drveće ili primeniti bilo koju drugu meru zaštite od požara, moraju da finansiraju ove aktivnosti iz sopstvenih izvora. Ovo je takođe retka pojava u praksi i IŽS najčešće finansira sve potrebne aktivnosti čišćenja zemljišta.</p>	<p>Ukoliko je potrebno, Akcioni plan raseljavanja će uključiti mere za rešavanje mogućih uticaja, na sledeći način:</p> <p>IŽS se dati saglasnost u svim slučajevima kada bezbednost železnice i planiranog novog objekta nije ugrožena.</p> <p>U slučajevima kada to nije moguće, IŽS će sarađivati sa vlasnikom zemljišta i predložiti izmene koje treba izvršiti na planiranom objektu ili njegovoj lokaciji, kako bi se dobila saglasnost.</p> <p>Ukoliko je potrebno, Akcioni plan raseljavanja će takođe uključiti obavezu nadoknade pogođenim licima za gubitak useva i drveća, prouzrokovan ograničenjima na korišćenju zemljišta.</p>
<p>Uticaji vezani za razdvajanje teritorija</p>	<p>Naručioci su dužni (Promoter projekta) da identifikuju i reše pitanje uticaja na dohotke i izvore prihoda koji nisu direktan rezultat otkupa ili ograničenja na korišćenju zemljišta.</p>	<p>Ne postoji čvrst zakonski uslov da pogođeni pojedinci i zajednice moraju da budu uključeni u proces razmatranja lokacija nadvožnjaka i podvožnjaka kako bi mogli da pređu prugu i pristupe svom zemljištu sa druge strane, tokom trajanja radova i u toku faze saobraćanja vozova.</p> <p>Usled zatvaranja nekih lokalnih puteva koji prelaze preko železnice, neki korisnici zemljišta moraće da prelaze veće udaljenosti preko denivelacija (nadvožnjaka i podvožnjaka) kako bi mogli da pristupe zemljištu, što vremenom vodi ekonomskim gubitcima.</p>	<p>Ovaj uticaj, koji bi mogao indirektno da utiče na izvore prihoda, biće rešen kroz konsultacije sa lokalnim stanovništvom, po potrebi i u skladu sa najboljim međunarodnim praksama.</p>

Pitanje	/ Zahtev EIB-a	Nacionalno zakonodavstvo	Mere za otklanjanje jaza
Izrada Akcionog plana raseljavanja i zahtevi za sprovođenje	<p>Gde je raseljavanje neizbežno, zahteva se od Naručilaca (Promoter projekta) da izrade i sprovedu odgovarajuće akcione planove naknade, raseljavanja i obnavljanja izvora prihoda.</p> <p>Naručioci (Promoter projekta) treba da uspostave žalbeni mehanizam kako bi primali i blagovremeno otklanjali određene zabrinutosti o naknadi i raseljavanju, izražene od strane raseljenih lica, uključujući mehanizam za rešavanje sporova, a u cilju nepristrasnog rešavanja žalbi.</p> <p>Naručioci (Promoter projekta) su dužni da prate procese otkupa zemljišta, raseljavanja i obnavljanja izvora prihoda i naprave izmene (preduzmu korektivne postupke) kako bi postigli ciljeve odgovarajućih politika.</p>	<p>U slučaju eksproprijacije, nacionalno zakonodavstvo ne zahteva izradu i sprovođenje planova raseljavanja ili obnavljanja izvora prihoda, niti zahteva uspostavljanje i sprovođenje žalbenog mehanizma ili praćenje raseljavanja i ocenjivanje ishoda otkupa zemljišta i raseljavanja.</p>	<p>Ovaj dokument uključuje odredbe za uspostavljanje i sprovođenje žalbenog mehanizma kao i praćenje procesa otkupa zemljišta, raseljavanja i obnavljanja izvora prihoda.</p>
Ranjive grupe	<p>Promoter je dužan da reši pitanje nejednakosti povezane sa projektom, uključujući one koje su zasnovane na rodu i drugim faktorima koji doprinose ranjivosti, marginalizaciji i/ili diskriminaciji, i da olakša ravnopravan pristup delotvornom merama umanjivanja i/ili kompenzacije, kao i koristima projekta.</p> <p>Promoter treba da obezbedi da projekat poštuje prava i interese ranjivih, marginalizovanih ili diskriminiranih lica i grupa, da podstakne njihovo delotvorno učešće u izradi projektnih aktivnosti i merama umanjivanja i/ili kompenzacije i da promoviše ravnopravnost polova kao osnovno ljudsko</p>	<p>Zakon o socijalnoj pomoći zasnovan je na nekoliko ključnih principa koji istovremeno predstavljaju prava korisnika socijalnih usluga:</p> <p>Princip dostupnosti: Socijalne usluge moraju biti dostupne svim stanovnicima bez diskriminacije.</p> <p>Princip jednakosti: Svi korisnici imaju pravo na ravnopravnu zaštitu i pristup svim uslugama, bez obzira na njihove lične karakteristike.</p> <p>Princip individualizacije: Usluge su prilagođene određenim potrebama svake osobe, sa ciljem da se postignu optimalni ishodi.</p> <p>Princip poštovanja ljudskih prava i dostojanstva:</p>	<p>Obezbeđivanje ravnopravnog prisustva i učešća muškaraca i žena, kao i prisustva osoba sa invaliditetom i drugih ranjivih osoba ili njihovih predstavnika na javnim razmatranjima i sastancima.</p> <p>Tokom komunikacije sa vlasnicima imovine koja je predmet eksproprijacije, preduzeti sve neophodne mere kako bi se prikladno obavestili svi ranjivi pojedinci o odgovarajućim projektnim informacijama, pogotovo povodom procesa eksproprijacije i kompenzacije, i obezbedilo da se njihov glas čuje.</p>

	<p>pravo, suštinsko za održivi razvoj, obezbeđivanjem razmatranja i rešavanja pitanja rodno-određenih uticaja, ranjivosti i prepreka.</p>	<p>Pružanje usluga mora poštovati dostojanstvo i osnovna prava korisnika.</p> <p>Princip solidarnosti: Promoviše solidarnost sa zajednicom, u kojoj svi članovi društva pomažu onima kojima je pomoć potrebna.</p>	<p>Tokom procesa eksproprijacije, promoter će naglasiti značaj zaštite prava žena (i drugih ranjivih grupa) u komunikaciji sa lokalnim predstavnicima Vlade i pridati posebnu pažnju slučajevima odricanja od imovinskih prava u korist rođaka muškog pola.</p> <p>Žalbeni mehanizam, kao oruđe zaštite prava Lica pogođenih projektom, posebno će obezbediti delotvornost u slučajevima kršenja prava povezanih sa rodnom ili drugim ranjivim grupama.</p> <p>Promoter će saradivati sa lokalnim centrima za socijalni rad i Nacionalnom službom za zapošljavanje kako bi definisali specijalne mere i kanale komunikacije u saradnji sa ovim službama, s ciljem pružanja konkretne pomoći ranjivim pojedincima koji su pogođeni efektima projekta, uključujući podršku zapošljavanju na projektu, ukoliko je to moguće.</p>
--	---	--	---

7. Prava na nadoknadu

Svi uticaji za koje se smatra da su verovatni, obuhvaćeni su u dolenaavedenoj tabeli Matrica prava.

Tabela 2 Matrica prava

Vrsta potencijalnog gubitka / uticaja	Kategorija pogođene osobe / entiteta	Prava
Trajni gubitak zemljišta (poljoprivrednog, šumskog, stambenog, poslovnog ili bilo kog drugog) u privatnom vlasništvu	Vlasnik zemljišta	Nadoknada u zemljištu iste vrste i kvaliteta na istom području ili u blizini ILI Novčana nadoknada za zemljište u punoj zamenskoj vrednosti, utvrđenoj od strane Poreske uprave. Preostalo zemljište za koje se utvrdi da je ekonomski neodrživo (neisplativo), takođe će biti pribavljeno ako to zahteva vlasnik i ako na osnovu mišljenja ovlašćenog procenitelja bude proglašeno neodrživim (neisplativim).
	Formalni korisnik (koji iznajmljuje zemljište)	Biće obavešten o pribavljanju zemljišta najmanje šest meseci pre početka građevinskih radova na zemljištu, kako bi se omogućilo osobi koje iznajmljuje zemljište da pronađe alternativnu opciju i napusti zemljište obuhvaćeno projektom.
	Neformalni korisnik zemljišta	Biće obavešten o pribavljanju zemljišta najmanje šest meseci pre početka građevinskih radova na zemljištu kako bi se omogućilo osobi koja neformalno koristi zemljište da pronađe alternativnu opciju i napusti zemljište obuhvaćeno projektom.
Trajni gubitak prava za korišćenje zemljišta u javnoj svojini za poljoprivredu	Formalni korisnik zemljišta (koji iznajmljuje zemljište)	Pravo na korišćenje zamenskog zemljišta u javnoj svojini iste veličine i kvaliteta, ili izmena postojećeg ugovora koja odražava smanjenu površinu zemljišta dostupnu za korišćenje. Nadoknada u punoj zamenskoj vrednosti za bilo kakvu štetu ili gubitke koje je pretrpeo pogođeni korisnik zemljišta.
	Neformalni korisnik zemljišta	U slučaju ispunjenja bilo kog kriterijuma ugroženosti, pomoć u pristupu drugom zemljištu za korišćenje, kao i svaka druga potrebna pomoć za ugroženost.
Gubitak jednogodišnjih useva ili biljaka (uključujući gubitke koji nastaju iz ograničenja za korišćenje zemljišta)	Vlasnik useva (može biti vlasnik zemljišta ili formalni ili neformalni korisnik zemljišta)	Pravo na berbu useva; ILI Novčana nadoknada za izgubljene jednogodišnje useve, u punoj zamenskoj vrednosti, utvrđeno od strane ovlašćenih procenitelja.
Gubitak voćki / loze (uključujući gubitke koji nastaju iz ograničenja za korišćenje zemljišta)	Vlasnik voćki / loze	Novčana nadoknada za izgubljene višegodišnje prinose i drvenu građu (ako je primenjivo), u punoj zamenskoj vrednosti ⁴ , koju utvrđuju ovlašćeni procenitelji.

⁴ Zamenska vrednost će se obračunavati na osnovu starosti i produktivnosti (prinosa) višegodišnjih useva/drveća/biljki i vremena (broja godina) koje je potrebno da se novi usevi/drveće/biljke uzgoje do iste starosti i produktivnosti, kao i vrednost obuhvaćene drvene građe, kako je definisano Zakonom o eksproprijaciji.

Vrsta potencijalnog gubitka / uticaja	Kategorija pogođene osobe / entiteta	Prava
Gubitak šumskog drveća (uključujući gubitke koji nastaju iz ograničenja za korišćenje zemljišta)	Vlasnik šumskog drveća	Novčana nadoknada za gubitak šumskog drveća, u punoj zamenskoj vrednosti ⁵ , utvrđenoj od strane ovlašćenih procenitelja.
Gubitak bilo kakvog poboljšanja načinjenog na zemljištu (npr. sistem za navodnjavanje, bunar)	Vlasnik poboljšanja (može biti vlasnik zemljišta ili formalni ili neformalni korisnik zemljišta)	Novčana nadoknada za sva načinjena poboljšanja u punoj zamenskoj vrednosti, koju utvrđuju ovlašćeni procenitelji; I Pravo uklanjanja i zadržavanje svih poboljšanja napravljenih na zemljištu.
Trajni gubitak formalnog (registrovanog) ili neformalnog stambenog objekta ili stana i fizičko raseljavanje domaćinstava koja u njima žive	Vlasnik objekta / stana i članovi njegovog / njenog domaćinstva Formalni korisnik objekta/ prostora (koji iznajmljuje objekat)	Novčana nadoknada za stambeni objekat/stan u punoj zamenskoj vrednosti koju utvrđuje ovlašćeni procenitelji; II Zamenski objekat/stan koji po veličini i kvalitetu odgovara izgubljenom stambenom prostoru, upisan kao vlasništvo na ime prethodnog vlasnika, u katastru; I Pomoć pri selidbi ili nadoknada za troškove selidbe.
Trajni gubitak mesta stanovanja (kuće ili stana) u vlasništvu IŽS (sa ili bez ugovora) i fizičko raseljavanje domaćinstava koja u njima žive	Članovi domaćinstva koji žive u kući / stanu, kako je registrovano popisom.	Pravo na korišćenje zamenskog mesta stanovanja (kuće ili stana) koje po veličini i kvalitetu odgovara izgubljenom stambenom prostoru, sa sigurnošću zakupa (ugovor o daljem zakupu ili korišćenju). I Pomoć pri selidbi ili nadoknada za troškove selidbe.
Trajni gubitak (ili pristup) formalnom (registrovanom) ili neformalnom ne-rezidencijalnom objektu / prostoru (šupa, garaža, poslovni prostor, bunar, itd.)	Vlasnik objekta / prostora Formalni korisnik objekta / prostora (koji iznajmljuje objekat)	Novčana nadoknada za pribavljeni objekat / prostor, u punoj zamenskoj vrednosti, koju određuju ovlašćeni procenitelji. Obaveštenje o pribavljanju objekta / prostora najmanje šest meseci pre rušenja objekta, kako bi se omogućilo pojedincu / entitetu koji iznajmljuje objekat / prostor da pronađe alternativnu opciju i napusti objekat / prostor obuhvaćen projektom.
Preseljenje aktivnog, registrovanog preduzeća	Vlasnici registrovanih (licenciranih) poslovnih delatnosti Zaposleni pogođenog preduzeća (trajno ili povremeno, registrovani i neregistrovani),	Na osnovu nalaza ovlašćenih procenitelja: > Troškovi ponovnog uspostavljanja delatnosti na drugoj lokaciji > Izgubljeni neto prihod tokom prelaznog perioda, ukoliko se utvrdi da je do takvog gubitka došlo > Troškovi prenosa i ponovne instalacije postrojenja, mašina ili druge opreme Pružanje ciljane pomoći u obnavljanju sredstava za život i / ili mogućnosti zapošljavanja, uključujući i one mogućnosti koje će biti na raspolaganju vezano za Projekat.

⁵ Zamenska vrednost će se obračunavati na osnovu zrelosti šumskog drveća i potencijalne upotrebe drveta/ drvene građe, kako je definisano Zakonom o eksproprijaciji.

Vrsta potencijalnog gubitka / uticaja	Kategorija pogođene osobe / entiteta	Prava
Obaveza zahtevanja saglasnosti od IŽS u postupku pribavljanja građevinske dozvole za izgradnju novih objekata na privatnom zemljištu u infrastrukturnom pojasu	Vlasnik zemljišta koji traži saglasnost za građevinsku dozvolu	IŽS će davati saglasnost u svim slučajevima kada bezbednost infrastrukture železnice i planiranog novog objekta nije ugrožena. U slučajevima kada to ne bude moguće, IŽS će saradivati sa vlasnikom zemljišta i sugerisati izmene koje je na planiranom objektu neophodno napraviti ili izmene njegovog položaja (lokacije), da bi saglasnost mogla da bude data.
Gubitak prihoda ili sredstava za život povezan sa bilo kojim od gore navedenih gubitaka (ekonomsko raseljavanje)	Sve kategorije gore navedenih pogođenih osoba	Individualno prilagođena pomoć u obnavljanju ili poboljšanju sredstava za život (npr. pomoć pri zapošljavanju na Projektu ili preko NSZ, pomoć u obezbeđivanju pristupa drugom zemljištu za korišćenje, pomoć u obezbeđivanju pristupa dostupnim poljoprivrednim programima, itd.)
Nesrazmeran / teži uticaj, kao rezultat ugroženosti	Ugroženi pojedinci /domaćinstva	Individualno prilagođena pomoć (pomoć u pribavljanju potrebnih ličnih dokumenata, pomoć pri otvaranju bankovnog računa, pomoć u obezbeđivanju pristupa socijalnim ili zdravstvenim programima koji su dostupni u opštini, itd.)
Trajni gubitak objekata u opštinskom vlasništvu	Opštine	Novčana nadoknada za objekte (ukoliko ih je opština kupila) u punoj zamenskoj vrednosti, koju određuju ovlašćeni procenitelji; ILI Pravo na dugotrajno korišćenje zamenskog objekta.
Trajni gubitak infrastrukture zajednice [=	Lokalna zajednica	Zamenska infrastruktura zajednice iste veličine i karakteristika na obližnjoj lokaciji.
Nedefinisan uticaj (trajan ili privremen gubitak)	Sve kategorije	Svaki nedefinisan uticaj biće ublažen u skladu sa principima i ciljevima Okvira politike raseljavanja.

U zavisnosti od vrste gubitka/ uticaja i kategorije pogođene osobe (vlasnik, formalni i neformalni korisnik), on/ ona će imati pravo na nadoknadu i/ili pomoć. Sledeće poglavlje pruža više detalja o svakoj vrsti prava na nadoknadu.

8. Mere kompenzacije i pomoći

8.1. Nadoknada u novcu za pogođeno zemljište i imovinu

Procenu vrednosti imovine će vršiti ovlašćeni procenitelji i procena će se sprovoditi za formalnu (registrovana) i za neformalnu imovinu.

Novčana nadoknada će biti obezbeđena u punoj zamenskoj vrednosti, što znači da će pogođeni vlasnici imovine dobiti dovoljno sredstva da kupe zamensku imovinu i da pokriju sve povezane troškove ili gubitke.

Treba napomenuti da se prema nacionalnom zakonodavstvu, zamensko zemljište i objekti takođe mogu obezbediti umesto novčane naknade, na zahtev pogođenih vlasnika. Međutim, ako je površina zemljišta koje se pribavlja od jednog pojedinca/domaćinstva mala, i ako je u području Projekta, na tržištu dostupno zemljište za kupovinu, pretpostavlja se da se pogođeni pojedinci neće često opredeljavati za ovu opciju. Ipak, ona postoji i može se obezbediti, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i politikama Zajmodavca.

Nadoknada za zemljište

Zamenska vrednost zemljišta biće jednaka ili veća od tražišne vrednosti zemljišta sličnih karakteristika, u blizini pogođenog zemljišta, uvećanu za iznos svih povezanih troškova. Lokalna poreska uprava u opštini će na osnovu najnovijih zaključenih kupoprodajnih ugovora u blizini, utvrditi tržišnu cenu. Treba napomenuti da je poslednjih godina, od uvođenja javnih beležnika u Srbiji, postalo veoma teško, ako je uopšte i moguće, da ljudi prijavljuju nižu ugovorenu kupoprodajnu cenu, što znači da su cene koje razmatra poreska uprava zapravo relevantne i realne. Takođe treba napomenuti da se u obračunu veoma često koriste najviše cene po m², jer državni organi uviđaju da vlasnici imovine koja je pogođena imaju određena očekivanja i jedini način da se podstakne brži proces pribavljanja zemljišta je da se ponudi primamljiva stopa nadoknade. Ove stope nadoknade omogućavaju pogođenim vlasnicima da kupe zamensko zemljište, i više nego što su izgubili, i da pokriju sve povezane troškove. S druge strane, sudski postupci zbog nesuglasnica između promotera i vlasnika, a u vezi sa vrednošću zemljišta, nisu retki.

Predviđene su posebne stope nadoknade za poljoprivredno i šumsko zemljište (koje se vrednuje kao poljoprivredno zemljište, plus posebna nadoknada za drveće) i za građevinsko zemljište. Građevinsko zemljište je vrednije i njegova cena ponekad može biti znatno veća nego za poljoprivredno zemljište.

Pošto se radi o linearnom projektu, od većine zemljišnih parcela će morati da se otkupi samo deo. Prema nacionalnom zakonodavstvu, vlasnici zemljišta imaju pravo da zahtevaju da im se otkupi i ostatak zemljišta, ako se utvrdi da će korišćenje tog zemljišta biti ekonomski neisplativo i/ili da će ono na drugi način biti neupotrebljivo. Ovlašćeni procenitelji će proceniti ove slučajeve i utvrditi da li IŽS mora da pribavi i preostali deo parcele.

Specifičan uticaj koji bi mogao nastati tokom faze operacije projekta, a proističe iz Zakona o železnici, jeste obaveza vlasnika zemljišta da dobije dozvolu IŽS sa izgradnju novog objekta na svom svom privatnom zemljištu u okviru infrastrukturnog pojasa od 25m. Da bi se dozvola obezbedila, predloženi objekat prvo mora da bude u skladu sa urbanističkim planom relevantne opštine. Ukoliko je taj uslov ispunjen, lice koje namerava da gradi mora da zatraži odobrenje od IŽS. U većini slučajeva, IŽS daje saglasnost na takve zahteve, ali kompanija ima pravo da odbije izdavanje dozvola, ako bi predloženi objekat ugrozio rad železnice ili bi i sam bio ugrožen zbog saobraćanja vozova. U takvim slučajevima IŽS će zajedno sa pogođenom osobom tražiti rešenje u projektovanju ili lociranju objekta na način da on/ona može da dobije potrebnu dozvolu.

Nadoknada za useve, drveće, biljke

Svi vlasnici pogođenih jednogodišnjih useva imaće pravo da ih uberu (požanju), kao i da uberu voće i poseku stabla (u slučaju voćnjaka i vinograda) pre korišćenja zemljišta za izgradnju. Ako to nije moguće, svi povezani gubici će biti nadoknađeni u punoj zamenskoj vrednosti. Procena useva, biljaka i drveća će uzeti u obzir različite važne karakteristike, kao što su njihova starost i produktivnost, ili resursi i vreme koje je potrebno za uzgoj novog drveća/biljaka, kako je definisano Zakonom o eksproprijaciji.

Nadoknada za objekte / stanove

Zamenska vrednost formalnih objekata, upisanih u katastru, odgovaraće tržišnoj vrednosti objekata sličnih karakteristika, u pogođenom području, uvećanoj za sve transakcione troškove. Zamenska vrednost neformalnih stambenih i poslovnih objekata (izgrađenih bez građevinske dozvole i koji nisu upisani u katastar), kao i nerezidencijalnih objekata, obračunavaće se na isti način. Iznos nadoknade će takođe biti dovoljan da pokrije troškove preseljenja nameštaja i ličnih stvari na drugu lokaciju.

Ove odredbe se takođe primenjuju na objekte u opštinskom vlasništvu, ako ih je opština kupila. U suprotnom, opština neće dobiti nadoknadu.

8.2. Zamenske kuće i / ili stanovi

Sva domaćinstva koja žive u pogođenim stanovima i kućama u vlasništvu IŽS imaće pravo na zamenske stanove. IŽS često mora da obezbeđuje zamenski smeštaj za osobe koje borave u nekretninama koja pripadaju železnici i poseduje relevantno iskustvo u pronalaženju adekvatnih rešenja za sve. Svakom pogođenom domaćinstvu će se pristupiti pojedinačno kako bi se razgovaralo o opcijama preseljenja, uključujući lokaciju zamenskog smeštaja za korišćenje, koji će verovatno biti u

istim opštinama, ali može biti i u drugim delovima Srbije, u zavisnosti od želje domaćinstva i dostupnosti smeštaja u vlasništvu IŽS.

IŽS će obezbediti da uslovi stanovanja budu u skladu sa međunarodnim standardima za adekvatno stanovanje, koristeći sledeće ključne kriterijume: adekvatnost, pristupačnost, dostupnost, podobnost za stanovanje, kulturnu prikladnost, pogodnost lokacije, sigurnost zakupa i pristup osnovnoj infrastrukturi i uslugama.

Sva domaćinstva će potpisati nove ugovore o korišćenju stanovanja, što će im obezbediti sigurnost zakupa i zaštitu od budućih prinudnih iseljenja. Svi članovi domaćinstva evidentirani socio-ekonomskom anketom biće uključeni u ove ugovore.

8.3. Nadoknada u novcu za pogođene poslovne objekte

Nadoknada za pogođene poslovne objekte biće obezbeđena kao što je opisano u poglavlju 8.1 (Nadoknada za objekte). Pored toga, ovlašćeni procenitelji će proceniti dodatne troškove povezane sa premeštanjem preduzeća na drugu lokaciju, uključujući troškove premeštanja materijala, opreme ili mašina. Rešavanje poslovnih objekata (kao i stambenih objekata) koji bi mogli biti predmet eksproprijacije biće prioritet kako bi se obezbedilo dovoljno vremena da se izbegnu dodatni uticaji. U slučaju poslovnih aktivnosti, na ovaj način će se omogućiti vlasnicima da normalno posluju u postojećim objektima sve dok ne obezbede novu lokaciju na koju će preseliti svoju delatnost i stvore uslove za nesmetani nastavak poslovnih aktivnosti, i time umanjiti potrebu za bilo kakvim tranzicionim periodom tokom koga može doći do gubitka neto prihoda.

Vremenski period potreban za obezbeđivanje nove lokacije i pripreme objekata za nastavak poslovanja će se dogovoriti sa svakim vlasnikom ponaosob u zavisnosti od vrste poslovne aktivnosti. Ukoliko procenitelji utvrde da će doći do prekida aktivnosti koje može uzrokovati gubitak neto prihoda, ili ukoliko vlasnik poslovne aktivnosti naknadno dokaže da su nastupili gubici neto prihoda (na osnovu zvaničnih finansijskih izveštaja preduzeća), vlasnici aktivnosti će biti obeštećeni za takve gubitke. Procenitelj će takođe uključiti u procenu troškove povezane sa platama zaposlenih tokom tranzicionog perioda (period obustave rada), ukoliko do njega dođe.

Svim neregistrovanim preduzećima biće pružena podrška u legalizaciji njihovih poslovnih aktivnosti.

8.4. Mere za pomoć

IŽS, odnosno Sektor za pravne poslove i ekspert za društvene aspekte Jedinice za implementaciju projekta, će saradivati sa svim pogođenim opštinama, uključujući službenike za vezu sa zajednicom i opštinske službe (npr. socijalne službe za osetljive pojedince i grupe), kako bi različite postojeće programe podrške učinili dostupnim za pogođena lica. Ovo će biti urađeno na osnovu specifičnih uticaja Projekta na pojedince i njihove potrebe. Mere za pomoć su grupisane u tri kategorije, kao što je prikazano u nastavku:

Pomoć za fizičko raseljavanje

U slučaju kuća i preduzeća u privatnom vlasništvu, očekuje se da će pogođena lica radije da se iseles samostalno nakon što dobiju novčanu nadoknadu za svoju imovinu, što će takođe uključiti troškove preseljenja (nameštaj, lične stvari, materijal, oprema ili mašine). Domaćinstva će imati rok od šest meseci da napuste svoje domove, osim ako se drugačije ne dogovore sa vlasnicima. Period potreban za izmeštanje preduzeća odrediće ovlašćeni procenitelji i biće uključen u potpisane ugovore o nadoknadi.

Svim domaćinstvima koja žive u kućama i stanovima u vlasništvu IŽS će biti ili obezbeđena gotovinska uplata kako bi samostalno organizovali selidbu, koja će biti određena na osnovu udaljenosti do novog prebivališta, ili će njihove stvari i nameštaj direktno transportovati IŽS.

Obnova i poboljšanje sredstava za život

Moguće strategije obnavljanja sredstava za život pogođenim licima biće usredsređene na pomoć u pristupu dostupnim programima preko lokalnih vlasti, bilo iz sopstvenih sredstava ili iz državnih fondova, u:

- a) Domenu poljoprivrede
- b) Domenu novog zapošljavanja ili samozapošljavanja, uključujući obuku i prekvalifikaciju

Državne subvencije u poljoprivredi se definišu na godišnjem nivou kroz Uredbu Vlade (najnovija Uredba iz decembra 2021. godine, izmenjena i dopunjena u januaru 2022⁶.) i sprovode se na opštinskom nivou. Podsticaji su dostupni za sledeće poljoprivredne delatnosti:

- Biljna proizvodnja (proizvodnja poljoprivrednih kultura, povrća, voća, uključujući organsku proizvodnju, nabavka stavki kao što su đubrivo, gorivo, osiguranje itd.)
- Stočarstvo (priplod teladi, jagnjadi, svinja, pčelarstvo, proizvodnja ribe, organski uzgoj, osiguranje itd.)
- Oprema i mehanizacija (nabavka traktora, sistema za navodnjavanje, plastenika, svih vrsta opreme, izgradnja skloništa za životinje, proizvodnih objekata, pijačnog prostora i dr.)
- Prerada proizvoda (voća i povrća, uljarica, lekovitog, začinskog i aromatičnog bilja, pčelinjih proizvoda, mesa, mleka i dr.)
- Ostale subvencije (mladi poljoprivrednici, opštine i gradovi, šumarstvo, lov, ribolov, slavske manifestacije, oranice koje se daju u zakup, udruženja poljoprivrednika/proizvođača, zadruge, privatna savetovališta i dr.)
- Poljoprivredni krediti

Više subvencija, kao i poljoprivrednih grantova za preduzetnike i preduzeća, obezbeđeno je kroz IPARD program ⁷.

Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ) (<http://www.nsz.gov.rs>) je važan potencijalni partner u implementaciji, sa svojim filijalama u pogođenim opštinama. NSZ može da radi sa pogođenim licima kako bi razvila sopstvene individualne planove za karijere/zapošljavanja i obezbedila pristup dostupnim poslovima. Savetnici NSZ stoje na raspolaganju kako bi usmerili svakog registrovanog pojedinca u prijavljivanju i zadržavanju posla. NSZ takođe pruža savete za osnivanje mikro/malih preduzeća i subvencije za samozapošljavanje, kao i mogućnosti za obuke i prekvalifikacije.

Pomoć osetljivim grupama

Neka domaćinstva u oblasti Projekta mogu se smatrati osetljivijim od druge pogođene populacije. Osetljivi pojedinci i domaćinstva biće identifikovani tokom sprovođenja popisa i socio-ekonomskih anketa koja će biti sprovedena tokom izrade budućeg APR-a. Članovima domaćinstava koji nemaju izvore prihoda biće ponuđena pomoć u obnavljanju sredstava za život, kao što je opisano u prethodnom odeljku, a domaćinstvima će se pomoći da se fizički presele, uz sigurnost zakupa. Pored toga, po potrebi će im se pomoći da zamene svoja lična dokumenta, sa adresom novog prijavljenog prebivališta. Domaćinstvima će biti pružena dodatna potrebna pomoć, uz angažovanje lokalnog Centra za socijalni rad i bilo kog drugog relevantnog opštinskog odeljenja, kako bi se omogućilo da se bezbedno presele i da imaju pristup obnavljanju sredstava za život ili socijalnoj pomoći u novom mestu stanovanja.

Osetljivost će se dalje razmatrati na raspravama o eksproprijaciji kada postupak eksproprijacije počne. Učesnici rasprava o eksproprijaciji će takođe utvrditi da li su određeno pogođeno lice i njegovo/njeno domaćinstvo na bilo koji način ugroženi i da li će na njih u većoj meri uticati eksproprijacija zemljišta, i pripremiće plan aktivnosti za pomoć njemu/njoj (i članovima njegovog/njenog domaćinstva, ako je primenljivo). Pomoć može uključivati bilo koju od već pomenutih mera za obnavljanje sredstava za život, ali i svaku pomoć za preseljenje (u slučaju fizičkog raseljavanja), pravnu pomoć, pomoć pri dobijanju ličnih dokumenata, pomoć u pristupu socijalnim ili zdravstvenim uslugama, itd. Sve dogovorene mere IŽS će pratiti i izveštavati o njima.

Ako se bilo koji korisnik pogođenog zemljišta (lica koja nisu vlasnici) identifikuje kao osetljiv i zavisian od zemljišta koje koriste, IŽS će sarađivati sa opštinama na identifikaciji odgovarajućeg zamenskog zemljišta koje se može obezbediti takvim korisnicima, kako bi se omogućilo da njihova sredstva za život budu obnovljena.

⁶ Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju u 2022. godini (Sl. glasnik RS br. 125/21)

⁷ Instrument za pretprijetnu pomoć u oblasti ruralnog razvoja Instrument za pretprijetnu pomoć u oblasti ruralnog razvoja (<https://ipard.co.rs>)

9. Aranžmani za implementaciju

Uloge i odgovornosti

IŽS će biti odgovorna za sprovođenje eksproprijacije u skladu sa ovim APR-om. IŽS će za izradu APR-a, ako je to potrebno, angažovati kvalifikovane i iskusne eksperte i iskusne eksperte za raseljavanje upoznate sa nacionalnim zakonodavstvom i sa zahtevima EIB-a.

IŽS je imenovao **menadžera za APR** koji je ujedno i IŽS menadžer za pravne i korporativne poslove za upravljanje procesom otkupa zemljišta. Uz podršku dobijene Tehničke pomoći, IŽS će takođe angažovati **službenike na terenu zadužene za raseljavanje**, po jednog u svakoj opštini, čiji će zadatak biti da budu osoblje za komunikaciju između IŽS-a i lokalnih zainteresovanih strana, uključujući i pogođena lica. Službenici na terenu zaduženi za raseljavanje će posebno pomoći u identifikaciji neformalnih korisnika i ugroženih ljudi i osiguraće da se sprovedi predviđeno raseljavanje i pomoć u obnavljanju sredstava za život i pomogaće u žalbenom mehanizmu na lokalnom nivou.

Kako mnoge aktivnosti u okviru procesa otkupa zemljišta obavljaju razne druge institucije i organizacije, odgovornost IŽS menadžera za raseljavanje će biti da da obezbedi da su oni adekvatno informisani i da učestvuju u procesu onako kako će to biti predstavljeno u potencijalnom APR-u. IŽS menadžer za raseljavanje će takođe imati opštu odgovornost za praćenje sprovođenja budućeg APR-a i u izveštavanju Zajmodavca.

Troškovi i vremenski okvir

Troškove vazane za razvoj i sprovođenje budućeg APR-a snosiće IŽS iz odobrenih budžetskih sredstava, uključujući posebno nadoknadu za svo pogođeno zemljište i imovinu. IŽS će svake godine tražiti neophodna sredstva od Ministarstva finansija u skladu sa napretkom eksproprijacije. Troškove raseljavanja, obnavljanja sredstava za život i/ili pomoći za ugrožena lica mogu direktno snositi pružaoci usluga uključeni u pružanje ove pomoći, iz svojih postojećih budžeta (npr. Centri za socijalni rad, NSZ institucije za obuku).

Detaljan budžet i vremenski okvir za sprovođenje biće definisani u svakom APR-u koji će biti pripremljen pre pokretanja bilo kakvih aktivnosti vezanih za otkup zemljišta

10. Praćenje, procena i izveštavanje

IŽS će aktivno pratiti sprovođenje APR-a sve dok se ne ublaže svi uticaji raseljavanja. Ključni indikatori koji će se koristiti za procenu napretka otkupa zemljišta i da li se postižu željeni rezultati predstavljeni su u tabeli ispod.

Tabela 2 Indikativna lista indikatora koja će se koristiti za praćenje

Indikator	Izvor informacija	Učestalost merenja tokom otkupa zemljišta
Indikator uloženih sredstava		
Ukupna potrošena sredstva na otkup zemljišta po kategorijama rashoda	Finansijska evidencija IŽS i uloženih sredstava od lokalnih pružaoca usluga	Mesečno
Broj grupnih konsultativnih sastanaka, rezultati konsultativnih aktivnosti	Zapisnici sa sastanaka Izveštaji konsultacija	Dvapat godišnje
Broj pojedinačnih ročista o eksproprijaciji	Odluke o eksproprijaciji	Mesečno
Broj pogođenih ljudi/domaćinstava/poslova, po kategorijama (vlasnici ili korisnici, formalno ili neformalno) i vrstama uticaja (fizičko raseljavanje, gubitak zemljišta, gubitak	Popisni registar IŽS i evidencija o upravljanju žalbama	Mesečno

Indikator	Izvor informacija	Učestalost merenja tokom otkupa zemljišta
poslovnih struktura gubitak prihoda, gubitak neformalnih ne-rezidencijalnih objekata	Izveštaji o proceni	
Broj i vrsta imovine koja je pogođena (zemljište, stambeni objekti, ne-rezidencijalni objekti, poslovne strukture, zemljišne parcele sa voćnjacima, itd.)	Popisni registar IŽS Izveštaji o proceni	Mesečno
Dodatno potrebno zemljište (izvan zemljišta koje se otkupljuje u skladu sa idejnim projektom) i kako/kada će biti otkupljeno	Ažuriran Idejni projekat i Studije o eksproprijaciji	Kako je primenjivo
Indikatori učinka		
% donešenih rešenja o eksproprijaciji (od ukupnog broja predmeta eksproprijacije)	Popisni registar IŽS	Mesečno
% rešenja o eksproprijaciji u kojima učestvuju privremeni zastupnici (bez učešća vlasnika)	Popisni registar IŽS	Mesečno
% postignutih sporazuma o nadoknadi	Popisni registar IŽS	Mesečno
% izvršenih plaćanja nadoknada	Popisni registar IŽS	Mesečno
% slučajeva u kojima su se pogođene osobe obratile sudu tražeći veću nadoknadu	Popisni registar IŽS	Mesečno
% slučajeva gde su pogođena lica zatražila otkup preostalog dela parcele	Popisni registar IŽS-e	Mesečno
Indikatori ishoda		
Broj slučajeva u kojima je izbegnuta eksproprijacija i/ili raseljavanje (i opis)	Ažuriran idejni projekat i studije o eksproprijaciji	Kako je primenjivo
Broj i vrsta pritužbi i način na koji su se/ili se rešavaju (trendovi)	Registar upravljanja pritužbama	Mesečno
Broj slučajeva u kojima je zemljište koristio neko drugi, a ne vlasnik (formalni ili neformalni korisnik i opis ovih slučajeva (ko su korisnici, pod kojim okolnostima su koristili zemljište, koja vrsta imovine pripada pogođenom korisniku, da li je postojala potreba za nadoknadom i ako jeste, kako je izvršena, itd.)	Rasprave za eksproprijaciju Popisni registar IŽS	Mesečno
Broj slučajeva u kojima će otkup zemljišta ozbiljno uticati na sredstva za život i opis ovih slučajeva (kako je to uticalo na sredstva za život koje su mere preduzete i kakvi su ishodi)	Rasprave za eksproprijaciju Popisni registar IŽS	Mesečno

Indikator	Izvor informacija	Učestalost merenja tokom otkupa zemljišta
Broj slučajeva koji uključuju ugrožena lica i opis ovih slučajeva (vrsta ugroženosti i način na koji se pristupilo njenom rešavanju, rezultati pružene pomoći)	Rasprave za eksproprijaciju Popisni registar IŽS	Mesečno
Kako su pogođeni pojedinci utrošili nadoknadu?	Ankete sa pogođenim pojedincima	Dvaput godišnje
Da li nadoknada predstavlja punu cenu zamene?	Istražiti da li je novčana nadoknada bila dovoljna da osigura da ne dođe do smanjena životnog standarda, gubitka prihoda ili sredstava za život	Dvaput godišnje
Fizičko raseljavanje – zadovoljstvo novim domovima, pristup infrastrukturi i/ili uslugama u poređenju sa situacijom pre projekta, ulaganja u novi nameštaj, itd.	Individualni sastanci sa ljudima/domaćinstvima Popisni registar IŽS	Dvaput godišnje nakon raseljavanja, a nakon prve godine godišnje dok se uticaji raseljavanja ne ublaže.
Ekonomsko raseljavanje – da li su preduzeća ponovo uspostavila svoje poslovne aktivnosti na novim lokacijama; nivo prihoda u odnosu na situaciju pre projekta, broj zaposlenih u odnosu na pretprojektno stanje. Da li su zaposleni nastavili da rade za ista preduzeća na novim lokacijama, da li su im se plate promenile nakon raseljavanja i koliko, itd. Da li su potrebne mere za obnavljanje sredstava za život i ako jesu, kakve mere.	Individualni sastanci sa vlasnicima preduzeća Individualni sastanci sa pogođenim zasoslenima.	Dvaput godišnje nakon raseljavanja preduzeća, a nakon prve godine godišnje dok se uticaji raseljavanja ne ublaže.

Menadžer za APR uz podršku službenika na terenu zaduženih za raseljavanje, vodiće popisni registar ([Prilog 3: Popisni registar](#)) i registar žalbi (

[Prilog 2: Registar žalbi](#)) i na osnovu toga, koristeći gorenavedene indikatore, pripremaće APR izveštaje za rukovodstvo IŽS na mesečnoj osnovi. Informacije iz ovih izveštaja biće sažete u tromesečnim izveštajima koji će biti dostavljani EIB-u. IŽS menadžer za APR i njegovi saradnici iz IŽS će dokumentovati sve sastanke i konsultacije zapisnicima i fotografijama i priložiti ih u izveštajima. Sve informacije o pojedincima/domaćinstvima, njihovoj imovini, kao i isplaćenim nadoknadama tretiraće se kao poverljive.

Konačan **izveštaj o otkupu zemljišta i o sprovedenom raseljavanju** biće izrađen i dostavljen EIB-u kada se sav otkup zemljišta završi i svi uticaji budu uspešno ublaženi. Izveštaj će uključivati: rezime uticaja projekta (i fizičko i ekonomsko raseljavanje) i principe koji usmeravaju plan raseljavanja; opis napora da se izbegne i umanje raseljavanje; rezime događaja i rezultata konsultacija, uključujući kako su oni uticali na prava i druge karakteristike aktivnosti otkupa zemljišta, raseljavanje i obnavljanje sredstava za život; opis procesa isporuke nadoknada; opis svih problema na koje se naišlo i kako su oni rešeni; rezime primljenih žalbi i način na koje su one rešene, uključujući spisak svih žalbi i sudskih predmeta koji su nerešeni na dan podnošenja izveštaja; opis mobilisanih resursa radi planiranja i sprovođenja otkupa zemljišta, raseljavanje, i obnavljanje sredstava za život.

Pored toga, za pododeljke gde je veličina uticaja raseljavanja značajna, Zajmodavci mogu zahtevati periodične ekterne izveštaje o usaglašenosti ili eksternu reviziju nakon završetka aktivnosti na otkupu zemljišta, u skladu sa dogovorom sa Zajmodavcima.

11. Žalbeni mehanizam

IŽS i izvođači radova će prihvatiti sve upite, komentare i pritužbe u vezi sa otkupom zemljišta neophodnim za sprovođenje Projekta. Pogođeni pojedinci mogu da podnesu komentare, pritužbe i/ili zahteve za informacijama lično ili putem pošte, telefona ili e-maila koristeći sledeće kontakt informacije:

Ime: Ana Kopren Pozicija: Menadžer za životnu sredinu i društvo Preduzeće: Javno preduzeće Infrastruktura železnice Srbije Email: ana.kopren@srbrail.rs Broj telefona: Adresa: Nemanjina 6, 11000 Beograd
---

Građani sa pritužbama i upitima mogu se obratiti i izvođaču TRACE i nadzornom inženjeru, Konzorcijumu DB EC (vodeći), Egis, PBU, TDS, CERTIFER, odnosno licima koja su zadužena za rešavanje pritužbi:

TRACE:

Menadžer za zdravlje, bezbednost i životnu sredinu – G. Marko Risimović

email: marko.risimovic@trace.bg

Konzorcijum DB EC (vodeći), Egis, PBU, TDS, CERTIFER:

Ekspert za praćenje društvenih aspekata projekta – Gdja. Milica Joković Pantelić,

email: Milica.JOKOVIC-PANTELIC@egis-group.com

Obrazac za žalbe vezane za Projekat je dat u in [Prilog 1: Obrazac žalbe](#).

Sve pritužbe će biti registrovane u registru žalbi (

[Prilog 2: Registar žalbi](#)). Podnosioci pritužbi biće obaveštena o prijemu i registraciji pritužbe u roku od 7 dana, a na njih će biti odgovoreno u roku od 30 dana. Za složene žalbe je ponekad potrebno više vremena u kom će slučaju IŽS obavestiti osobu koja je podnela žalbu (unutar tih 30 dana) o očekivanom vremenskom roku za odgovor.

IŽS je odgovorna da obezbedi da se prikupe, evidentiraju i obrade sve pritužbe. Pritužbe obrađuje pravna služba, koja šalje odgovor osobi koja je podnela žalbu na osnovu interne odluke, uključujući informacije o radnjama koje su preduzete (ili će biti) preduzete za rešavanje pritužbe. U zavisnosti od vrsta pritužbe i potrebnih radnji za njeno rešavanje, lice imenovano od strane IŽS iz pravnog sektora, u zavisnosti od težine pritužbe, takođe se može konsultovati o pritužbi sa predstavnicima relevantne opštine i uprave za imovinu, ili sa drugim relevantnim zainteresovanim stranama. Mogu se održavati i namenski sastanci između predstavnika IŽS i osoba koja su podnela pritužbu i mogu se uključiti i predstavnici relevantnih opština ili drugih lokalnih zainteresovanih strana, sa ciljem da se pronadje rešenje za pritužbu koje je prihvatljivo za sve strane. Detaljne informacije o žalbenom mehanizmu biće istaknute u službenim prostorijama Izvođača, kao i na svim železničkim stanicama i u lokalnim zajednicama tokom celog projekta.

Žalbe u vezi sa građevinskim aktivnostima će direktno rešavati Izvođač radova TRACE, a njihovo upravljanje će pratiti nadležni sektor IŽS.

Podnosioci pritužbi u svakom trenutku imaju mogućnost da koriste pravne lekove u skladu sa zakonima i propisima Republike Srbije.

12. Prilozi

Prilog 1: Obrazac žalbe⁸

Referentni broj pritužbe (popunjava Menadžer za zdravlje, bezbednost i životnu sredinu):			
Kontakt podaci: Napomena: Prigovor je moguće dostaviti anonimno i tom će slučaju obaveštenje o odluci biti istaknuto na oglasnoj table na mestu sa kojem se pritužba podnosi.	› Ime:		
	› Adresa:		
	Ukoliko želite da vas o rešenju žalbe obavestimo poštom, unesite adresu stanovanja:		
	› Telefon:		
	› E-mail:		
Kako biste voleli da vas kontaktiraju? Molimo vas da označite polje.	Poštom:	Telefonom:	E-mailom:
Detalji vaše žalbe. Molimo vas da opišete problem, kome se to desilo, kada, gde i koliko puta,			
Koji je vaš prelog rešenja za žalbu?			
Potpis:		Date:	
Ime i prezime referenta:			

⁸ Obrazac za pritužbe za lokalno stanovništvo štampaće se isključivo na srpskom jeziku.

Prilog 2: Registar žalbi

Broj žalbe	Inicijator					Osoba zadužena za rešavanje pritužbe u TRACE-u		Problem			
	Rešenje	Vrsta problema	Ime	Datum	Broj telefona	Ime	Broj telefona	Opis problema	Planirane aktivnosti kako bi se rešio problem	Rezultati intervencije	Datum zatvaranja predmeta
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											
13											
14											
15											

Prilog 3: Popisni registar

Redni broj iz elaborata	Broj osnovne zemljišne parcele (katastarski)	Veličina osnovne parcele (u m ²)	Rešenje o deobi KP iz RGZ	Broj parcele nakon deobe	Vrsta zemljišta kako je kompenzovano (građevinsko, poljoprivredno)	Ime (imena) vlasnika	Određen privremeni zastupnik i razlog za to	Kontakti vlasnika	Da li je zemljište koristi neko drugi osim vlasnika (ime i kontakti korisnika)	Površina koja se pribavlja (u m ²)	Objekti na zemljištu (stambeni, pomoćni, poslovni)	Zasadi na zemljištu (usevi, voće, povrće, drveće)

Podnet predlog za eksproprijaciju	Broj registra nepokretnosti	Zahtev za upis zabeležbe u katastru	Broj predmeta	Podnet zahtev za otkup preostalog dela (prihvaćen ili ne)	Doneto rešenje o eksproprijaciji	Žalba na rešenje	Rešenje o eksproprijaciji pravosnažno	Skenirano i poslato Sektoru za razvoj	Završen upis u Katastar	Zahtev za procenu Poreskoj upravi	Podneta ponuda o nadoknadi	Cena po m ² u RSD

Ukupan iznos nadoknade u RSD	Sporazum o nadoknadi	Sud(dat um / iznos)	Poslato na plaćanje	Izvršena uplata dana:	Kamata	Zahtev za uvođenje u posed	Uvođenje u posed Rešenja Ministarstva finansija	Podneta žalba preko mehanizma za žalbe iz APR-a (broj iz registra)	Ugroženost (ukoliko je ima kratko opisati vrstu ugroženosti)	Spisak pomoći koja je pružena (dodatak za preseljenje, dodatna nadoknada i za sta, pružena pomoć i vrsta pomoći)	Napomene